Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») ОРГАН ЧЕЧЕНО-ИНГУШСКОГО ОБКОМА КПСС ВЕРХОВНОГО СОВЕТА И СОВЕТА МИНИСТРОВ ЧЕЧЕНО-ИНГУШСКОЙ АССР

Газет арадувл 1923 шера денз • ЕРА, 10 июнь, 1976 шу. • № 71 (5298). • Мах 2 кеп.

ЮРТА БОАХАМА МЕХАНИЗАТОРАШКА нн. А. В. ГИТАЛОВГА, М. И. КЛЕПИКОВГА, Т. АХУНОВАЙГА, Н. В. БОЧКАРЕВГА, В. М. ВОРОНИНГА, Н. В. ПЕРЕВЕРЗЕВАЙГА, Б. А. ПОНОМАРЕНКОГА, К. Б. ДОНЕНБАЕВАЙГА, Н. Б. ПРОНЮШКИНАГА, А. И. ИВАНЦАГА, В. Д. САВИНОВГА, Р. Л. ВАНЬКОВИЧАГА

Деза новкъостий!

ЧIоагIа теркам тIабахийта а хоза хеташ а дийшар аз хьатIаотташ латтача ялаташ чуэцарах шоашта хетараш дувцаш, хьувкъама тIехьарча цу бехктокхамеча этапе болх дикагIа вIаштIехьбаккхарах, ялат, боамби, шекара свекла, генараш, баьцадаараш, коартолаш, кхыйола а кхачан, технически доакъарийн культураш яхараи кийчъяраи планаш а декхараш а толаме кхоачашдарах дувцаш хиина шун письмо.

Эггара хьалха гIадвугар фуд аьлча, из да КПСС XXV-ча съездо хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашделга оаш шерра а паччахьалкхен хьисапе а кхетадеш хилар, хьувкъама оаш чIоагIа йоакхо еш хилар. Шоай письмо тIа оаш геттара нийса белгалдоаккх кердача пятилетка хьалхарча шера юртбоахама продукци дукхагIа а дикагIа а яккхар бIарччача пхе шера дика юхьиг дIайолаяр долга. Шун доккхийча декхараша, уж кхоачашдергхиларах со шек вац, дика масал гойт съездо тIаийца планаш кхоачашъяра тIехьа мишта къахьега деза.

Юрта боахаме дика хьувкъам кхебара а из толаме чуэцара а керттера хиланза даргдоацар да балха ханах лерттIа пайда эца хар. Еррига операцеш дикагIча агротехнически ханашка а лакха дикал йолаш а кхоачашъяр — лаьтта леладара лакхача культура керттера дIадехар да.

Хьувкъама тIехьа лоаттабеча къовсама хьалхара этап чакхъяьннай вай мехка — бIаьсти ялаташ дIадувлга чакхдаьннад, хIаьта бIарчча хьайнйцача из во чакх а даьккхадац. Цхьабакъда юрташкарча механизаторий балхаш лаьгIлуш дац. Массанел дикагIа шоана хов дика хьувкъам хьалкхебара де йиш мел яр ханнахьа дар мел чIоагIа лоархIаме да.

Юртбоахама производства лоархIамегIча участке ба хьайбай боахама доакъар Iалашделга тIадилла бола къахьегамхой. Цар сийлен декхар да доакъар дукхагIа Iалашдара еррига торонех пайда эцар, хьайбаш кхоачам хилал дикача доакъарашца Iалашдар.

ХIаьта, кхетадеш ма-хиллара, хьувкъам чуэцара кийчо яра а из дика чакхдаккхара а къаьстта теркам тIабахийта беза аьнна оаш яхачоа со бокъонца раьза ва. ХетаргахьA, цхьайолча колхозашкеи совхозашкеи царна эшача боарамагIа техника хIанз а ца хила мег. Цхьабакъда цу хьалашка дерригa а де деза хIара машина тоаяь а техка а кхай тIа балха араяккхара, цунга шин сменагIа болх байтара, из хIама ца деш ца латтийтара, хIаьта цу тIа болх беча механизатораша къахьегама сийлен гIулакхаш гойтара.

Цу даькъе наьха хьинар чIоагIа айде декхарийла ба шоах дуккхабараш инициатораш а болаш эггара лакхагIча къахьегама овсарлега кхачара тIехьара, машинай технически торонех эггара дикагIа пайда эцара тIехьара юрташкарча механизатораша дIаболабаь болам. Шеко яц шун масали из прогрессивни опыти мехка беррига лаьтта леладераша шерра хьаллоацаргхилараx, юрташкарча къахьегамхой социалистически яхь шерагIа йоаржаяра цо новкъостал дергхиларах.

Хьувкъам лоацца ханен ца бойташи чуэцар, кхыдола деррига юртбоахама балхаш дика чакхдахар — из Iалаьмате боккха лоархIам бола халкъбоахама декхар да, цо дIадех дукха организаторски политически болх белда. Со теш республикай, краяйи областийи, районийи, колхозийи, совхозийи партийни организацеша оаш шоай письмо тIа оттадаь чIоагIа мах бола дешаш доагIача бесса кхетадергхиларах, хIаьта уж дика хьехамаш хIара къахьегамхочун дегага дIакхоачадара цар деррига дергхиларах, ший говзал лакхъе цар цунна новкъостал дергхиларах, юрта боахам дIахо дегIабоалабара заданеш толаме кхоачашъяра цо шийггара дакъа лацара новкъостал дергхиларах.

Са безам бар юрта боахама берригача къахьегамхошка, хьувкъам кхебараи из чуэцараи дукха низаши говзали тIаяхийта езача берригнешка цIаьхка а ала: доккхий толамаш доахалда оаш, керда хIамаш карагIдувлда шоана, деза новкъостий!

Л. БРЕЖНЕВ,
Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета Генеральни секретарь.

КПСС ЦК ГЕНЕРАЛЬНИ СЕКРЕТАРАГА НОВКЪОСТАГА ЛЕОНИД ИЛЬИЧ БРЕЖНЕВГА

Дукха веза Леонид Ильич!

Вай Даьхен шерача арепашка низ болаш латт иттлагIча пятилетка хьалхарча шерарча хьувкъама. Тхох хIарацена, мехкарча берригача лаьтта леладерашта белгала шу да ер. Кердача йоккхийча кхталонашка кхачара юхьиг дIайолаер да ер. КПСС XXV съездо декхар оттадаьд шера юкъера чудахьа ялат 35—40 миллион тоннал кIезигагIа доацаш тIакхетийта, технически доакъара, кхыйола еррига культураш дикка дукхагIа йоахилга вIаштIехьдаккха, аьнна. Советски наьха вахара хьал тоадара тIаерзаьйча съезда решенеша, юрташкарча къахьегамхой хьинара боккха мах беш Отчетни доклада тIа Iа аьннача дIайхача дешаша. Леонид Ильич, керда низ а беннаб тхона, творчески хьинар а айдаьд, шерагара шерага халкъа рузкъа дебдера, вай паччахьалкхен низ чIоагIбара гIулакха тхош кхо ца деш къахьегара тIа а хьех тхо.

Дукха ха йоаццаш кепа тоха арабаьннача «Боахамашта юкъерча кооперацеи агропромышленни интеграцеи ларда тIа юртбоахама производствана специализации концентрации елга дIахо дегIадоаладара хьакъехьара» КПСС ЦК соцамо керда этап хьаелл вай юртабоахам дегIабоалабара. Аьттув болашагIа дола хьалаш хьаккхолл иттлагIча пятилетке парге хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдара.

Берригача советски наха дика кхетаду: кердача пятилетка хьалхарча шера продукци дукхагIен дикагIен эрахецар — еррига пятилетка дика дIайолаяр, цун планаш вахаре толаме кхоачашъяр долга. Тхо, колхозийи совхозийи механизаторий группа — КПСС исторически съезда делегаташ, тхох хIаране юртбоахама производствана шийн вахара дукха шераш дIаденнараш цхьана гулденнад «Сельская жизнь» яхача газета редакце, вай планаши декхараши шеко йоаццаш кхоачаши тIехкхоачаши дергдолча тайпара кхашкара деррига балхаш дикагIа вIаштIехьдахара гхоай йолча опытах дувца дагахь. Из бехктокхаме декхар мишта кхоачашдича бакъахьа да аьнна хьоца, тха веза Леонид Ильич, дагадовла безам ба тха.

Парте планаш толаме кхоачашъяр дукха лоаттабеча къовсаме даим хьалхарча моттиге латташ хиннаб юртара механизатораш. Цу тайппара хIанз а, колхозийн совхозийн производства резерваех ма-могга дукхагIа пайда эцара, лакха хьувкъам кхебара Алтаерчеи Донерчеи ахархоша дIайолаяь ерригсоюзни яхь хьалдаьца, цу гIулакха шоай беррига низ, опыт, говзал дIалу цар. ТIехьаяьнна енача бIаьстено хьалхашка уттаю халонаш эша а еш, ерригача районашкарча ахархошта карагIдаьлар бIаьсти дув ялаташ ханнахьа дIаде. Хургболча хьувкъама парз йолла. ХIаьта хIанз ялаташ дIалийна даьннача хана, хьатIаэттар хьувкъам бахьан лоаттабеча къовсаме даим кIезигагIа бехктокхам болаш юкъ яц. Ховш да, вай ялат кхедерий чоалханеча балха тIа деррига шаьра дIа ца додилга. Цхьайолча моттигашкарча лаьттанца дукхагIа тIоадал хулга лов, хIаьта кхыча районашка — из боарамал тIех нийсъеннай. Иштта дIахо йодача хана а вайга ловчча тайпара ца хила тарлу хаоттама хьалаш. Бакъда, хаоттам миччa тайпара хуле а вай декхарийла да лакха хьувкъам кхебе. Ма-дарра аьлча, цох ма-латтий бокъонца волча ахархочун говзал. ХIанз эггара сагогагIа динза даргдоацача декхарех цаI — из массанахьа хIамаш дIайиннача кхашта дика гIулакх делга Iалашдар; хьувкъам лакхбар дукха уж удобренешца хьаьдар, зуламе хIамаши баьцаши хIалакъяр, хий дехкача лаьтташка хий диллар а кхыйола балхаш чакхдахар а.

Боахамашка хьайбашта доакъар Iалашдара балхаш даьржад — йол Iалашъю, юххьанца кийчъю силоси сенажи кIоагашка ехк, баьцех хьоар доаккх, гранулированнии брикетированнии доакъар кийчду. Хьайбашта кхоачам болаш доакъар Iалашдаь ца Iеш цул совгIа страхови Iалашо а яр дукха еррига резерваш хьагучаяха а царех бизза пайда эца а гIерт тхо.

Юртарча беррига механизатораша саща укх деношка оаха эггара чIоагIагIа йоахо еча гIулакхех цаI да хьувкъам чуэцара техникеи нахи цIенхаштта кийчбелга. Цох тийша хургба вай боаккха толам. Эффективностеи дикален пятилетка аьнна цIи лелаеча иттлагIча пятилетка тхона, юрта боахама механизатораша, доккхий декхараш хьалхашка оттадаьд. Хьувкъам бахьан шийга кхоача бехктокхам бизза кхетабеш хила веза хIара механизатор.

Коммунистически парте хадданза йоахо ю юртбоахама производства технически Iалашо эргаяккхараи из хIанзарча машинашца Iалашъяраи. Хьувкъам чуэцале хьалха колхозашкеи совхозашкеи дIакхоачаш латт хьувкъам чуийбу эзараш керда машинаш, транспортни средстваш, алсамдувлаш доагIа запасни оатхалаш арахецари ремонтни материалаш лоаттари. Кхы а лакхагIа айлуш доггIа лаьтта леладерий сий, хьувкъам цIенагIа чуберзабарца йола цар материальнии моральнии дог-уйла.

Вай дерригаш а вIаши кхотадер юртбоахама техниках дикагIа пайда эцарца, прогрессивни технологеш шерагIа леларца, воай балха дикал ма-хулла лакхъярца бола бIайха безам ба.

ИйслагIча пятилетка шерашка колхозашкеи совхозашкеи дегIа а ихаб низ болаш хьа а беннаб эггара лакхагIйолча къахьегама овсарлега» кхачара, машинай технически торонех ма-могга дукхагIа пайда эцара тIехьара новаторий болам. Вай парте Центральни Комитето къоабалбаьча, цо чулаьцар юртбоахама производства еррига а участкаш. Цу шерашка Iоаяьй кхашкарчей фермашкарчей техниках лакха овсарле йолаш пайда ийбара вIамига йоаца опыт, болх бе йолаялийтай йоккхий резерваш. Нагахьа санна хьалхагIа, масала, ялат чуэцача цхьан комбайно сезона оардаш хиннар 2—3 эзар центнер хиннале, къахьегам дика вIаштIехьбаккхар бахьан долаш, болх шин сменагIа барах, техника тешшаме хиларах мастераша-комбайнераша из миссел ялат хIанз шин-кхаь дийнахьа доаккх. Дикка лаьхденнад боамби, шекара свеклаш, хьажкIаш, коартол чуэцача цхьан машина деш дар.

Ростовски, Кировоградски, Запорожски, Волгоградски областий, Алтайски, Красноярски краяйи мехка кхыйолча районийи ялат кхедерий опыто къаьгга хьахьеккхар кхашка деча балхий ханаш лоацъяр, агрегатий овсарле лакха хилийтар трактористаша, комбайнераша, шофераша, инженерно-технически болхлошеи колхозийи совхозийи, «Сельхозтехника» объединеней, автотранспортни предприятей, элеваторийи ялат дIайдеча пункташи боахама кулгалхошеи цхьана къахьегарца вIаштIехьдувлаш долга. Комбайнийи автомобилийи, кхыйолча хьувкъам чуийбечеи транспортни средствай овсарле лакхъяра йолча Iалаьмате йоккхийча торонех хIанз а бизза пайда ийбац къахьегам массанахьа а ийсса вIаштIехьбаьккха ца хиларах. Вайна могаш а да вай декхарийла а да дикагIа, эффективнегIа хIара машинах, хIара балха минутах пайда ийбей из дарца хьувкъам чуийбечеи кхыдолчеи балхий ханаш лоацъеи цар дикал лакхъеи. Нагахьа санна беррига механизатораша толашагIйола технологи, мастерий методаш караерзайой, хьувкъам чуийбеча агрегаташца деш дар эггара кIезигагIа дале а кхоалагIа дакъа тIакхетийта йиш я. ХIаьта из массехк деп кхом бар, зехьа доаш дар кIезиглар, мехка масштабашка миллионаш тоннаш ялат, боамби, шекара свеклаш, доакъараши кхыйола продукташи кхояр да.

КIи-марсе эггара дезагIдар — из ха я. Хьалха латтача механизаторий арсенале кIезига яц хьувкъам чуэцара ха-лоацъеш йола техка дика методаш. Масала, комбайнаш йолххаше а бункерашкара ялат Iодоссадар. Ховш да цо комбайнови агрегатага ялат чуэцара йола балха ха 20 процентал кIезигагIа йоацаш лоацъе йиш хулийтилга. Из ецийн бокъонца йола торо? Халахете а, цхьайолча моттиге цун боагIаш бола лоархIам бац, ширача тайпара бу болх, дика уйла яь оттаьйча технологе шерра торонаш теркал а ца еш.

Тха эггара хьалхара декхар да ялат а кхыйола продукци а йовш дола деррига Iургаш дIакъовлар. Ялат чуэцача дукххаза а аьттув боаца хьал нийслой а, хьувкъам чуэцара де йиш мел яр дергда оаха.

Кхашкарча хьалашка нийса вIаштIехьдаьккха технически гIулакх ца аича ялат чуэпача агрегаташа тешшаме болх бе йиш яц. Бийсанарча хана машинашта эша мастерий-наладчикий звеноаш вIашагIйоххара, хувцаш йолча узлайи агрегатийи, ремонтни материалийи инструментийи хиланза яргйоаца запасаш хилийтара боахамийи сельхозтехникаи инженерни службаша шоай ханнахьа торкам бергба аьнна хет. Лоацца аьлча, еррига тIонна йолча службай болхлой декхарийла ба ялат чуэцара балхаш сихденнача хана кийча хила.

Халкъа хьаькъале кица да «ТIем тIа цхьаь вола саг бIухо вац» яхаш. Нагахьа санна тхох, механизаторех, лаьца аьлча, тIаккха яла йиш я вай шерача кхашка цхьанне а хIанз цхьаь болх бе йиш яц аьнна. Опыто дIахьекхад групповой методагIа болх беш хилча коллективаша эггара дукхагIа толам боаккхаш хилар. Из кхетадеш а да, транспортни, технически, бытовой гIулакх делга нийсагIа вIаштIехьдаьккха хила йиш я, механизатораштa массаза а уллув повкъост хуле. Майрра ялат чуэцара - транспортни звенояшкеи бригадашкеи довла деза.

ХIара шера боахамашка кхоач къона механизатораш. Уж дика хьехам, дикагIа опыт йолча, професcегIа боккхагIа болча новкъосташкара шоай ханнахьа гIо эшаш хул. Вай декхар да къоначa водителашта цар сихагIа техника, къахьегама дикагIа йола методаш караерзаяра гIо де, цар сменни нормаш кхоачаш меттел, тIехкхоачашъергйолаш, болх геттара дика бергболаш хIама де. Вайна улув тIехьабусараш хила йиш яц — из да социалистически яхьа керттерчарех цхьа васкет! Къоначa механизатораштa вIаштIехьйоаккхаргья вай боккхагIбарийн опыт ярийн шефство а наставничество а, воай професcе еррига оагIонаш Iомаергья вай царна, шоай классность лакхъе, шоай гIулакхa мастераш а хинна дIаотта новкъостал дергда.

ЗИЛ автозавода болхлошца вIашагIкхийттача хана дикача, бокъонца хьалха латтача болхлочоа кIезига да духхьала къахьегам безаши дисциплина йолаши хилар, цунгара хьалоагIа юкъара гIулакх чIоагIа, дег чура хьашт долаш а цун йоакхо еш а хилар, из гIулакх бригаде, цехе, ерригача предприяте тIа-тIа дикагIа хилийтара тIаккхуаш хилар яха Iа аьша дешаш, Леонид Ильич, кIоаргга дег чу дийшад тхона. Духхьала иштта болх бе декхарийла ва вай ше вар. ГIулакх иштта долаш хила декхарийла ва хIара советски саг.

Парте хьаьй хIара ялат леладечун инициатива хилийтара, тIавийрза къахьегара, хьалха латтарий опытах шерра пайда эцара йола низбола стимулаш. Тхо дерригаш а декхарийла да хIаман доал деш, паччахьалкхен наькъаца цу аьттув болаш йолча торонех пайда эца. Тха сийлен, беррига механизаторий, беррига лаьтта леладерий сийлен гIулакх — укх шерара юртбоахама балхаш, ялат а кхыйола культураш а чуэцилга лакха эффективность йолаши дикеи чакхдаккхар, ялати кхыйола культураши паччахьалкхенга йохкара хьалхара декхар кхоачашделга Iалашдар да.

Хьувкъама тIадерзадаьд дуккхача наьха низаш. Из мах баь яргвоаца халкъа рузкъа чуэкара гIулакх тхона, хьувкъам чуэцача дакъа лоацаш мел бараштa тешам а бенна тIадилла да. ДикагIа а чIоагIагIа а тхоай еррига торонаш оарцагIъяха тхона харга хьежжа доккха хургда иттлагIча пятилетка планаш, КПСС XXV съезда решенеш кхоачашъяра юкъе оаха лоаца дакъа.

Хьувкъама хьалхара кIоаргга бехктокхаме тхоаш хилар кхета а деш оаха массане, укх письмо автораша, тхоай коллективашца цхьана, тхоай кхоачамашкеи торонашкеи а хьежа иттлагIча пятилетка хьалхарча шера низкъало декхараш тIаэца лаьрхIад. А. В. Гиталова тракторни бригадо дош деннад ка болча ялата 3700 гектарах хIаране тIара 36 центнер ялат даккха, 985 гектарах хIаране тIара 50 центнер фуалъяьха хьажкIаш гулъе. М. И. Клепиков керте латтача бригадо — шийна дIатIачIоагIдаьча лаьттан хIара гектара тIара гурахьа дIадийна кIа 55 центнер, фуалъяьха хьажкIаш — 70 центнер, шекара свекла 550 центнер, генараш — 31 центнер. Ахунова Турсунай тракторни-кхаш леладеча бригада коллективо — 95 гектарах хIаране тIара 69 центнер боамби кхебе. ХIаьта Т. Ахуновас ше лаьрхIад боамби чуэцача машинаца 450 тонн боамби чуэца. Н. В. Бочкарева комплексни механизированни звенос — «Колос» яхача хIара комбайнаца дийнахьа 1500 центнерал кIезигагIа доацаш ялат чуэца, В. Д. Савинова звенос «Сибиряк» яхача комбайнаца — 1000 центнер ялат чуда, Р. Л. Ваньковича коартолаш лелаеча механизированни звенос лаьрхIад 77 гектарах хIаране тIара 328 центнер коартолаш кхее, 20—22 балха дийнахьа уж чуийца яха. Трактористка К. Б. Доненбаевас — юкъера лаьрхIача хIара дийнахьа «К-701» яхача трактораца 17 гектарал кIезигагIа доацаш лаьтта аха.

Лаккхара декхараш тIаийцад Н. В. Переверзевай уборочно-транспортни звенос, Н. П. Пронюшкина шекара свеклаш лелаеча механизированни звенос, А. И. Иванеца комплексни механизированни звенос, комбайнераша В. М. Воронина, Б. А. Пономаренкос

Тхо дог тийша да, керда пятилетка дIайолаеннача хана лаьтта леладечеи хьайбай боахамеи доккхий толамаш дахара дIаболабаьча патриотически болама беррига механизатораш, къахьегамцара тха беррига новкъостий юкъе гIоргхиларахи хьалха латтарий опыт цар хьаэцаргхилараха.

А. ГИТАЛОВ — Украински ССР Кировоградски области Новоукраински района XX партсъезда цIерагIча тракторни бригада бригадир, Социалистически Къахьегама шозза Турпал, КПСС XXV съезда делегат.

М. КЛЕПИКОВ — Краснодарски края Усть-Лабински района «Кубань» яхача колхоза комплексни бригада бригадир, Социалистически Къахьегама Турпал, КПСС XXV съезда делегат.

Т. АХУНОВА — Узбекски ССР Ташкентски области Чиназски района Кирова цIерагIча колхоза боамби лелабеча тракторно-полеводчески бригада бригадир, Социалистически Къахьегама Турпал, КПСС XXV съезда делегат.

Н. БОЧКАРЕВ — Ростовски области Целински района «Московский» яхача совхоза комплексни механизированни звено звеньевой. Социалистически Къахьегама Турпал, КПСС XXV съезда делегат.

В. ВОРОНИН — Украински ССР, Запорожски области Токмакски района «Запорожский» яхача птицеплемсовхоза комбайнер, Социалистически Къахьегама Турпал, КПСС XXV съезда делегат.

Н. ПЕРЕВЕРЗЕВА — Ростовски области Песчанокопски района «Путь Ленина» яхача колхоза уборочно-транспортни звено звеньевая. Социалистически Къахьегама Турпал, КПСС XXV съезда делегат.

Б. ПОНОМАРЕНКО — Краснодарски края Кущевски района «Новомихайловский» яхача совхоза комбайнер, Социалистически Къахьегама Турпал, КПСС XXV съезда делегат.

К. ДОНЕНБАЕВА — Казахски ССР Кустанайски области Боровской района «Харьковский» яхача совхоза трактористка, Социалистически Къахьегама Турпал, КПСС XXV съезда делегат.

Н. ПРОНЮШКИНА — Орловски области Залегощенски района «Родина» яхача колхоза шекара свеклаш лелаеча механизированни звено звеньевая, Социалистически Къахьегама Турпал, КПСС XXV съезда делегат.

А. ИВАНЕЦ — Украински ССР Николаевски области Баштански района «Баштанский» яхача совхоза комплексни-механизированни звено звеньевой, Социалистически Къахьегама Турпал, КПСС XXV съезда делегат.

В. САВИНОВ — Алтайски края Шепуновски района «Шепуновский» яхача совхоза хьувкъам чуэцача звено звеньевой. Социалистически Къахьегама Турпал, КПСС XXV съезда делегат.

Р. ВАНЬКОВИЧ — Белорусски ССР Мински области Столбцовски района «Красная звезда» яхача колхоза коартолаш лелаеча механизированни звено звеньевой, Социалистически Къахьегама Турпал, КПСС XXV съезда делегат.

Индира Ганди Москве кхачар

Советски правительствас ехарагIа 8 июне официальни визитаца Советски Союзе еиай Инде Республика Премьер-Министр Индира Ганди.

Инде Республикаи Советски Союзеи паччахьалкхеи байракхашца хозъяьча Шереметьевски аэродроме самолета трапа хьалхашка Премьер - Министр безаме тIаийцар КПСС ЦК Генеральни секретара Л. И. Брежнева, СССР Министрий Совета Председатела А. Н. Косыгина, СССР кхыча мехкашцарча гIулакхий министра А. А. Громыкос.

Иштта пакъабаьхкабар СССР Министрий Совета Председатела заместителаш И. В. Архипов, В. Э. Дымшиц, В. Н. Новиков, СССР министраш Б. Ф. Братченко, Б. П. Бугаев, В. Н. Голдин, Н. С. Патоличев, СССР паччахьалкхеи комитетий председателаш С. Г. Лапин, С. А. Скачков, СССР Министрий Совета гIулакхашта вола управляющи М. С. Смиртюков, Моссовета исполкома председатель В. Ф. Промыслов, СССР кхыча мехкашцарча гIулакхий министра заместитель Л. П. Фирюбин, СССР КГБ председатела заместитель Г. Г. Цинев, Инде Республикера Советски Союза посол В. Ф. Мальцев, СССР МИД-а протокольни Отдела заведующи Д. С. Никифоров.

Накъабаьхкачарна юкъе вар СССР-ера Инде Республика посол И. Гуджрал, СССР-е аккредитаци яь болча дуккхача дипломатически представительствашта керте латтараш.

Летни майдан гIа оттаьяр сийлен караул. Караула начальника рапорт лу Инде правительствана керте латтачунга. Лекхар Инде Республикаи Советски Союзеи паччахьалкхеи гимнаш.

Л. И. Брежнеи Индира Гандии сийлен караула хьалхашка гIолла чакхбаьлар.

Аэродроме доттагIлеи Инде Премьер - Министрага дег тIара моаршал хьаттар столица къахьегамхой викалаша, Советски Союзе дешаш а болх беш а болча Индерча студенташеи специалисташеи. Езача хьаьшийна зизаш делар.

Аэропорте хиина торжественни вIашагIкхетар сийлен караула марш ярца чакхдаьлар.

Сийлен эскорт уллув а йолаш Индира Ганди Л. И. Брежневцеи А. Н. Косыгинцеи цхьана Кремле дIаяхар.

Аэропортера Москваи центре кхаччалца болча наькъа тIара улицаши майдаши Инде Республикаи Советски Союзеи паччахьалкхеи байракхашца, «Дег тIара моаршал да доттагIлеи Индена керте латтачунга!», «ДIайха моаршал да сийлахь - доккхача индийски халкъага!», «ЧIоагI а лулда дегIа а доагIалда Индеи Советски Союзеи халкъашта юкъера доттагIал» яха дешаш тIаяздаьча транспаранташца хозъяьй. Итташ эзараш болча москвичаша безаме тIаийцар Инде Премьер - Министр, КПСС-еи Советски правительстваи кулгалхой.

Инде правительствана керте латтачунца цхьана венав Инде кхыча мехкашцарча гIулакхий министр Ч. Б. Чаван, кхыбола официальни нах.

ТАСС.

Советско-индийски переговораш

8 июне Кремле дIайоласнняй паччахьалкхенашта керте латтарий советско-индийски переговораш.

Переговораш еча дакъалоацаш ба: советски оагIорахьара — КПСС ЦК Генеральни секретарь Л. И. Брежнев, КПСС ЦК Политбюро член, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель Н. В. Подгорный, КПСС ЦК Политбюро член, СССР Министрий Совета Председатель А. Н. Косыгин, КПСС ЦК Политбюро член, СССР кхыча мехкашцарча гIулакхий министр А. А. Громыко;

индийски оагIорахьара — Инде Республика Премьер - Министр И. Ганди, кхыча мехкашцарча гIулакхий министр Я. Б. Чаван, планироване паччахьалкхеи министр Ш. Гхош, СССР-ера Инде посол И. К. Гуджрал.

ДоттагIлеи а безамеча а, дувцар дIа - юха кхетадеча хьалашка чакхйоалача переговорашка кIоаргга доашхаш дийцар советско - индийски отношеней дуккхача дешаех, дунеи халкъашта юкъерча хьала цхьайолча керттерча проблемаех.

ОагIонаша раьза а хинна белгалдаьккхар советско - индийски отношенешта, Къулбехьеи Азереи бIарччача континентереи гIулакхаш цхьаи кога тIа дахара 1971 шера оттадаь машара, доттагIлени цхьана гIулакхаш леладареи хьакъехьара Договор боккха лоархIам болаш хилар. Договора ларда тIа политически, экономически, культурни, кхыча а доакъошка шин мехко леладу доттагIлеи бувзамаш кхы а лакхагIча лагIа тIа даьнилга а уж дуккхача тайпара долга а белгалдаьккхар цар.

Переговораш дIахо ергья.

РСФСР ЛАКХЕХЬАРА СОВЕТ ГУЛЪЯРАХ ДОЛА

РСФСР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

РСФСР Лакхехьарча Совета Президиумо **соцам бу:**
Российски Советски Федеративни Социалистически Республика нийссазлагIа хержача Лакхехьарча Совета кхоалагIа сесси 1976 шера 8 июле Москве гулъе.

РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель М. ЯСНОВ.

РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Х. НЕШКОВ.

Москва, 4 июнь 1976 шу.

ЕВРОПЕЙСКИ КХЕРАМЗЛЕНИ ЦХЬАНА ГIУЛАКХАШ ЛЕЛАДАРЕИ СОВЕТСКИ КОМИТЕТЕ

Европейски кхерамзлени цхьана гIулакхаш леладареи Советски комитето герз Iоаделга соцадареи герз Iодилладареи йола керда Стокгольмски воззвании хьаллоацаш заявлени яьй. Дуккхача общественносто шерра из воззвании хьаллацаро, йоах заявлене тIа, Хельсинке кулгаш яздаьча Заключительни акто ма-яххара, Европе а дерригача дунеи тIа а машари кхерамзлеи чIоагIъяра гIулакх дергда. Европа мехкашкара общественность тIахьийхай комитето герзаш Iоаделга соцадареи герз Iодилладареи йоаржаяь дерригдунеи кампани толамца чакхъяккхара юкъе доагIаш дола дакъа лаца. Кхы а хьинарегIа новкъостал дар дийхад политически кхоххам кIаьдбара, цунца тIема кхоххам кIаьдбелга а долаш, масала, Центральни Европе герзашцара низаши герзи кIезигдарах йолча венски переговорашка позитивни гIулакхаш карагIдовлийтара.

(ТАСС).

СССР ОБОРОНА МИНИСТЕРСТВЕ

ХьалхагIа хоам баь ма-хиллара, 14 июне денз 18 июне кхаччалца йолча хана Петрозаводск — Сестрорецк — Выборг районе Ленинградски военни округа бIуний учениш ергья. БIуний учениешка дакъа лоацаш хургва верригаш а 25 эзар саг.

Европе кхерамзлени цхьана гIулакхаш леладареи хетаяь хиннача совещане Заключительни акта положенешка хьежжа советски оагIонгахьара 24 мая уведомленеш яхьийтай паччахьалкхенашка — Хельсинке хиннача совещане доакъашхошка. Учениешка бийхаб Европа къилбаседа-малхбузехьа ядача цхьайолча паччахьалкхенашкара — совещане доакъашхошкара наблюдателаш.

Учениешка наблюдателаш бехаш каьхаташ дахьийтад Германски Демократически Республике, Норвеге королевстве, Польски Халкъа Республике, Финляндски Республике, Шведце королевстве.

Цар каьхаташ дIа а ийцад, хургйолча учениешка шоай наблюдателаш боахкийтаргба аьнна дош а деннад.

«ВСЕМИРНАЯ КАМПАНИЯ ПРОТИВ ГОНКИ ВООРУЖЕНИЙ ЗА РАЗОРУЖЕНИЕ»

ПОДДЕРЖИМ ПРИЗЫВ ВСЕМИРНОГО СОВЕТА МИРА

ЧТОБЫ СДЕЛАТЬ РАЗРЯДКУ НЕОБРАТИМОЙ — ОСТАНОВИТЬ ГОНКУ ВООРУЖЕНИЙ!
ЧТОБЫ БЫСТРЕЕ СОЗДАТЬ НОВЫЙ МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ ПОРЯДОК — ОСТАНОВИТЬ ГОНКУ ВООРУЖЕНИЙ!
ЧТОБЫ ЗАЩИТИТЬ МИР И ПОСТРОИТЬ НОВЫЙ МИР — ОСТАНОВИТЬ ГОНКУ ВООРУЖЕНИЙ!
ВМЕСТЕ БОРОТЬСЯ ЗА ЗАПРЕЩЕНИЕ ЯДЕРНОГО И ВСЕХ ДРУГИХ ВИДОВ ОРУЖИЯ МАССОВОГО УНИЧТОЖЕНИЯ!
ВМЕСТЕ БОРОТЬСЯ ЗА ВСЕОБЩЕЕ И ПОЛНОЕ РАЗОРУЖЕНИЕ!
ВМЕСТЕ БОРОТЬСЯ ЗА СКОРЕЙШИЙ СОЗЫВ ВСЕМИРНОЙ КОНФЕРЕНЦИИ ПО РАЗОРУЖЕНИЮ!

Герз Іоаделга соцадара, герз Іодиллара йола керда Стокгольмски воззвани тІайийцай (цу тІара тІахьехамаш укх плаката тІа шоана гуш да) 1975 шера 2 июне, 500 миллион саго кІал кулгаш яздаь йола атомни герз дІадаккхара Дерригдуьнен Машара Совета хьалхарча исторически Стокгольмски воззване 25 шу дузаш.

Плаката тІа гуш дола ВСМ Президиума заседане доакъашхоша воззванена кІал кулгаш яздаьд хьалхарча Стокгольмски воззванена кІал ВСМ хьалхарча президента, гІорваьннача французски Іилмахочо Фредерик Жолио-Кюрй кулг яздаьча зала чу.

«Дерригдуьнен Машара Совета тІахьехам хьалловцаргба вай» яха плакат арахийцад «Плакат» яхача издательствас машар лорабара Советски комитетаца цхьана йоккха тираж а йолаш.

ТАСС фотохроника.

Хlара балха денна-дикала Знак

КЕРДАДАРАШ ЮКЪЕКХУВЛАШ

Дика дІадоладаьд МагІалбика мехкдаьттахоша иттлагІча пятилетка хьалхара шу. Керттерча технико-экономически хьоккамех хьалхарча пхе бетта задани кхоачашъяьй, планал совгІа 2600 тонн «Іаьржа дошув» а доаккхаш. Иштта коллектив лоархІаеннай продукци маьхала яккхара планах а.

Из деррига а управлене — цехаштеи службаштеи юкъе социалистически яхь ниисса вІаштІехьъяккхарах хьахинад. «Социалистически яхь вІаштІехьъяккхар дІахо тоадарах» бола КПСС ЦК соцам ларде а лувцаш администраце, парткомо, профсоюза групкомой комсомола комитетои уйла тІаухийташ леладу яхь вІаштІехьъяккхара дешаш. Цехашта, сменашта, участкашта, бригадашта юкъе яхь лелаяра социалистически декхараш а тІайийцад договораш а оттадаьд. Яхь яьржай управлене коллективашта юкъе «Профессех дикагІвар», дикагІйола бригада, смена, дикагІвола мастер, инженерно-технически болхло къоаставара тІехьа.

Къахьегам овсарегІа хилийтара дикка вІо ду социалистически яхьо дІадехараштa элха производственни планаш кхоачашъелга юкъекхийла ца Іеш, керда техникеи толашагІйола технологически процессаши производствана юкъекхувлилга, рационализаторски изобретательски балха юкъе дакъа лоацилга белгалдаро. Яхьа итогаш еча хана из деррига а теркалду. Масала, март бетта управлене гІолла яхьа итогаш еча хана хьалхара моттиг хьожайир хий цеха коллективана. Из хьалха яккхар дар цо рационализаторски изобретательски балхах, Іилман-технически информацех пайда ийбарах, кхычарел тоъал дукхагІа баллаш яхар.

Социалистически яхьа цу тайпара дола керлдадараш юкъедоаладаро дикка айдаьд болхлойи специалистийи творчески хьинар. Укх шера хьалхарча биъ бетта цар производствана юкъейоалаьй 17,5 эзар сом пайда бергбола 48 рацпредложени. НГДУ толашагІболча рационализаторех ба мехкдаьтта даккхара оператор Х. Х. Наваев, слесарь В. И. Абозин, вокхагІвола мастер М. М. Монахов, РИТС-2 начальник Я. Б. Белхароев, кхыбараш.

ТІеххьарча шерашка тоъал тоаденнад фондай скважинашта йиззе эксплуатаци яра гІулакх а. Цу балха тІа керттердар да мехкдаьтта скважинашкара юхе ца дуташ хьадаккха торонаш лехилга. Цо эггара хьалха дІадех технологи тоаяри мехкдаьтта даккхара толашагІйола методаш балха юкъекхувлари. Мехкдаьттеи гази дукхагІа яккхара оаха чакхдоахача гІулакхашта юкъе йоккха моттиг дІалоац скважинашта ший хаьнахьа капитальни капийн ремонт яро, лаьттаи тІоанашка хий чу а ухийташ давлени лоаттаяро, скважинашта цементни растворашца обработка а еш изоляционно-оздоровительни балхаш чакхдахаро. Царех хьабоала пайда кІезига бац.

Иштта, 1975-ча цхьан шера скважинашка хий чудахийтарах 47895 тонн дукхагІа мехкдаьтта даьккхад. Цу шера 19 скважинана капитальни ремонт яьй, сеца лаьттача скважинех 5 болх бе йолаялийтай. Цига къаьстта беркате къахьийгар мастер И. А. Горкавенко керте латта скважинашта капитальни ремонт еча бригадо. Соахка денз ремонтникашта юкъе хьалхле лелаеш хьайоагІа из керте латта йоккха йоаца коллектив.

МагІалбикерча мехкдаьттахоша дика кхетаду вай ханарча производства ший болх Іилман карагІдаьннарий ларда тІа вІаштІехьбаккханза барг боацаш болга. Цудухьа оаха айхха бувзамаш леладу «СевКавНИПИнефть» института Іилмахоща. Цар вІаштІехьъяьккхача методагІа скважинашка лаьттан тІоанашкара лаьтта тІадувлара духьала полимераш чу а ухийташ сунташ деттарах дІадахача шера оаха лийрхІачул совгІа 1733 тонн мехкдаьтта даьккхар. ХІаьта механизированни скважинай болх электронно-счетни машинаех пайда а ийбеш оптимизаци ярах — 3571 тонн.

Цу тайпара балхаш укх шера а чакхдоах оаха. Цо духьала хьалхарча биъ бетта 2965 тонн дукхагІа мехкдаьтта даккхийтар тхога. ХІаьта керттердар да геолого-технически мероприятеш чакхъяхарах скважинай дебиташ укх тІеххьарча массехк шера кхы лох ца луш цхьан боарам тІа латт.

ХІанз шоллагІа шу да «Малгобекнефть» НГДУ промыслашка продуктивни тІоанашкара мехкдаьтта дукхагІа «хьаувзара» аьттув боалийташ йола химреагенташ а етташ хий чуахийтар санна дола керда гІулакх дІадоладаь. Цо а дикка лакхъю скважинай продуктивность.

Тха управленерча дебит йоккха йоацача скважинашкара доаккхаш долча мехкдаьттах 35 процент дар низболча насосашца доах. Цу скважинашта шера 3—4 ремонт е езаш хул. ДукхагІча хана цхьан ремонтагара вокх ремонтага кхаччалца юкъера дІалаьрхІаче 100 ди гаргга мара болх бац скважинаша. Цудухьа къаьстта лоархІам болаш да скважинашка болх дукхагІа байтара царна еш йола ремонт цІенеи дикал лакха йолаши яр. Иштта скважинашка болх дукхагІа байтара гІо ду цига гидрозатвораш йола насосаш увттаяро, скважинашкара хий, кхыйола кечалаш хьаара ца а йоахаш лаьттан кІал юташ йолча устройстваш бурув деттача турбашта увттаяро. Цу тайпарча устройствашца ерриге а 109 скважина Іалашъяьй оаха, царех 27 укх шера хьалхарча биъ бетта Іалаш а еш. Цу гІулакхах ши пайда боал. Цкъа-дале, скважинашка хий ара ца а доаккхаш дитарах лакхлу лаьттан тІоанашкара давлени. ШоллагІ-дале, бІехача хиша буровойшкара гонахьенаш бІехъяц.

Белгалде дезаш да кхы цхьаькха а. Дебит фонде тІатІа лакхлуш йоагІа. Цудухьа лохдаланза далац доаккхаш дола мехкдаьтта а. Цу хьалашка къаьстта лоархІам болаш да мехкдаьтта доадарда къовсам лоаттабар. Цу хьакъехьа укх шера духхьала цхьан хьалхарча квартале тайп-тайпара 204 мероприяти чакхъяьккхай оаха. Цо 506 тонн мехкдаьтта кходе торо еннай.

Мелови тІоанашка хий дІадаржарах Малгобек-Вознесенски яхача мехкдаьтта доаллача моттигера доаккхаш хинна «Іаьржа дошув» ийслагІча пятилетка хьалхарча шерашка тоъал дукха лаьгІделар. Цудухьа цхьабараш дувца болабелар МагІалбикера мехкдаьтта кхоачалуш а доагІа цун кхы дІахо перспективаш а яц, яхаш. Кхыметтел кІезиг-дукха нах укхазара кхычахьа бахха дІааха а баьлар. ТІаккха парте горкомо, управлене партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша баьча кхетам балара балхо нах юхатехар.

Цхьабакъда керттера кхетам балара болх хилар мехкдаьттахошта карагІдуваларех. Уж дар МагІалбик перспективаш йолаш хилар бакъдаьр. Малгобек-Вознесенски яхача моттиге Валанжински тІоанашка мехкдаьтта доаллилга хьахьекхар цига яьккхача пхе скважино. 1974-ча шера 5-ча декабре 926-ча скважинера лакхерча мелови тІоанашкарча низ бола кІедж техар. Иштта мехкдаьтта корадир Къилбаседа Малгобек яхача моттиге а.

МагІалбике кІезига бац шоай болх кІоаргга бовзаш, ветераний къахьегама сийле дІахо кхухьаш бола нах. Царех ба коммунистически къахьегама ударникаш оператор В. Г. Безуглов, буруадеттачун гІонча А. З. Ведзижев, слесарь-ремонтник М. Х. Горчханов, мастер П. Крамаренко, йоккхагІйола инженер Л. А. Барахоева, дукха кхыбараш. Цу наьха доккха дакъа доал 1976-ча шера хьалхарча квартала Ерригсоюзни социалистически яхьа итогех «Малгобекнефть» НГДУ коллективана союзни Министерстваи мехкдаьтта химически промышленноста профсоюза ЦК-ан карара кара тела ЦІе байракх хьожаяра юкъе.

Парте XXV-ча съездо доккхийн бехктокхамеи декхараш да мехка мехкдаьттахошта хьалхашка оттадаьраш. Уж кхоачашдара, шоашкара доагІар юкъедахьа гІерташ, тІатеІІа къахьегаш ба тха управлене къахьегамхой.

М. МАРЗИЕВ,
«Малгобекнефть» НГДУ производственно - техническй отдела начальник.

Комсомольски дешара занятешкара

КАГИРХОЙ КАХЬЕГАМА ХЬИНАР АЙДИР

Сунженски района комсомольски организацеш укх тІеххьарча кхаь бетта шоай керттерча декхарех цаІ лерхІаш хиннай КПСС XXV съезда материалаш ВЛКСМ членашкеи кагирхошкеи кІоаргга Іомайитар.

Съезд болх бе йолаеннача хьалхарча деношка денз съезда материалашта пропаганда елга комсомольски агитаторий, политинформаторий, лекторий, докладчикий эггара лоархІамегІа дола декхар а хинна дІаэттар. Кирова цІерагІча колхоза, Карабулакски химреагентий завода, Серноводски юртбоахама техникума, района иштта кхыча дукхача предприятей, организацей, колхозий, совхозий, школай комсомола комитеташа берригa низ тІабахийтар партийни форума документаш хІара комсомольца, зІамигача сага дІадовзийтара.

ВЛКСМ ЦК V пленума решенеш ларде а лувцаш XXV съезда материалаш Іомаелга дІадоладелар комсомольски политдешара кружокашкеи семинарашкеи. 1187 зІамига саги йоІи хилар 28 кружокеи семинарашкеи уж документаш Іомадеш. Лекцешкеи докладашкеца ладувгІарал совгІа кагирхоша рефераташ язйир. Уж рефераташ цар докладаш санна йийшар шо-шоай предприятей, организацей кагирхошта хьалхашка. Царех ба, масала, райбольнице балха опыт йолча пропагандиста Евгения Арсентьевна Ашихмановас кулгалдеча кружока, Сунженски автопредприяте комсомольски дешара кружока ладувгІархой, иштта кхыбараш.

Комсомольски дешара кружокашкеи семинарашкеи, ерригача комсомольски организацешка май бетта «Парти—вай заман хьаькъал, эхь-эздел» яхача темах Ленински урок хиннай. Цу урокага чІоагІа кийчъелар районни комсомольски организаци, хІана аьлча съезда материалаш Іомаяра итог еш яр из.

КПСС XXV съезда материалашта районе пропаганда яра лоархІамегІарча формаех цаІ яр «Коммунисташкара масал эц оаха» яхача темах хинна общественно - политически чтенеш. Цу балха лоархІамегІа дола дакъа шийна хьатІайийцар юххьанцарча комсомольски организацейи ВЛКСМ райкомеи лекторски групно. Къаьстта лоархІаме болх чакхбаьккхар лектораша Кирова цІерагІча колхозерча Оздоева Тамарас, Малышкее Людмилас, Сунженски консервни цеха электрика Шамилев Зайнде, XIX партсъезда цІерагІча колхоза бухгалтера Ереев Владимира, иштта кхыбараша.

Парте даим хьех теоренеи практикаеи юкъера бувзамаш чІоагІде, уж гаргайоалае яхаш. Цу деша а цІенхаштта терко ю комсомольцаша. Комсомольцийи кагирхойи къахьегамеи общественно - политически хьинар айдалара тешал деш яр апрель бетта юххьанцарча комсомольски организацешка «XXV съезда решенеш кхоачашъергья» яхача девизагІа чакхъяьнна Ерригсоюзни комсомольски собрани. Съезда решенеша, КПСС ЦК Генеральни секретара нов. Л. И Брежнева даьча къамаьло хьинар айдаьча комсомольцаша, къонача къахьегамхоша, школайи техникумеи дешархоша лакхара социалистически декхараш тІайийцар цу собране.

«X пятилетка хІара балха денна — комсомольски гаранти!» — из ба НГДУ «Сунжанефть» комсомольски собране яьча решене чулоацам. 1976 шера продукце шин тайпа дикала Знак, шин тайпа дикала цхьоалагІа категори яккхара къовсам лоаттабе. 1977 шера продукце дерригача диъ тайпа дикала Знак ялийта — иштта да Карабулакски химреагентий завода къонача химикаша шоашта тІайийца декхараш.

Кагирхой къахьегама вахарцара цхьадола масалаш мара дац уж. ТІайийца декхараш шоаш кхоачашдергхиларах бІубенна ба кагирхой.

Толамца кхоачашъяьй района къахьегамхоша дулх, шура, фуаш дахара хьалхарча квартала план. Иштта дика да промышленностера гІулакхаш а. Цу толамашта юкъе кІезига дац кагирхой декъа.

Н. ПОЛЯКОВ,
ВЛКСМ Сунженски райкома секретарь.

ЗАКОНАШ ХАР ДУХЬА

Заводе администраце эггара хьалхара гІонча юрист ва. Предприяте гІулакхаш законага хьежжа лелилга Іалашду цо, экономически политика белгалъяра дирекцена новкъостал ду, арбитражни органашкеи судашкеи завода хьаштий гадоах.

Предприяте е учреждене юристага шийгарча гІулакхах пайда дикагІа эца йиш хулийташ йола цхьа лоархІаме башхало йолаш да цун хьал. Из директорах тийша хІама долаш вац. Цхьаь цхьан директорга йиш яц «шийн» юрист балха дІаэца е «шийна хьашт воацар» балхара дІаваккха. Юридически отделаши цар штати балха хьежаю предприяти е учреждени кара йолча министерствашеи ведомствашеи.

Юрист, директор а санна, ший йиззa бокъонаш а йолаш паччахьалкхеи викал ва предприяте. Кхыметтел доал дара дешашка а закона викал дакъа воацаш хила йиш яц кулгалхо. ХІана аьлча из цаІ хинна Іац довл дер. Цхьатаррарча бовраме юрист — профсоюз дагаювлар. Цун керттера йоакхо — предприяте гІулакхий моллагІча цаькъе законаш, бокъонаш, декхараш лоарзагІа па доахаш кхоачашделга Іалашдар, кхеталеш мадарра, болхлоштеи администраценеи юкъера юкъмоттиг я чулоацаш.

Юриста позице паччахьалкхеи викал хиларах тарра законодательство кхоачашдара лоаттабеча тІахьожама ший тайпарча формашта тІадигал гІулакх. Директора кулг тІахила дезаш дола документаш кийчдеча хана юридически отделе царна кулгаш яздайта ерригa заводской служба декхарийла еш йола къаьстта распоряжени еннай «Днепроспецсталь» яхача запорожски завода директора Москверча ЦхьоалагІча паччахьалкхеи подшипникови заводе юристаша дирекце приказаштеи распоряженештеи кулгаш яздаь ца Іеш, ерригача цехашкеи отделашкеи арайоахаш йола распоряженеш нийсеи законагІен йий а хьеж даим. Цунах хьахиннар гуччахьа да: дуккха шераш да укхаза къахьегам бахьан долаш къовсам ца боала.

Пхи шу хьалхагІа ший тайпара приказ арадаьккхар Лихачева цІерагІча Московски автомобильни завода директора: къахьегамах дола законодательство болхлошеи гІулакхерча нахеи Іомадара хьакъехьа. Цул тІехьагІа «Саги закони» яхача журнала тІа араяьннача статья тІа цо йоахар: къахьегамца дувзаденна хулача къовсамий къайле цхьа болча администраце викалашта санна, иштта болхлошта а кІевиг-дукха хайна а законаш ца харах йоалл.

Директора илея йизза хьаллаьцар. Алхха дІадахача цхьан шера къахьегама бокъони практике из кхоачашъярен дешаех лаьца йийшача лекцешка ладийгІар виъ эзар совгІча болхлочои ши эзар инженерно-технически болхлошеи мастерашеи. Профсоюза инициативагІа заводе керда пикъ белгалбаьб мастераши кхыча категореех бола болхлойи гІулакхаш тІа лакхбалара: къахьегама законодательства боарамаш хар.

Правови кхетам балара беш бола берригa болх претензионно-юридически отдела начальник Вениамин Крылосов керте латтача заводской юристаша бу укхаза. Хан-ханнахьа, бетта шозза, лекцеш еш заводе правови проблемаех лаьца а. Цехашкеи отделашкеи болхлошта хьалхашка къамаьлаш даьд СССР юстице министра Владимир Теребилова, СССР Госарбитража керттерча арбитра Евгений Анисимова

Мехкарча дуккхача заводий болхлой шоаш бахача моттиге юридически консультаце вІалла аха а безац. Массаза а «шоай» юристаша дергда эшаш дола новкъостал, хьехар дергда. Производственни дешашца дувзаденна даь а ца Іеш. Цу тІа а хьехар дерг, духтІавоаккхарг, правови документаш кийчдерг ахча а даккхаш Цхьабакъда, массаза а яхар мо, профсоюзий доалагІа вІашагІъехкача цу тайпарча консультацешка болх беча юристаша (хІаьта хІанз мехка 16 эзар совгІа я уж) шоашта хьалхашка кхы цхьаькха цхьа декхар а оттадаьд: къахьегама къовсамаш хьахулийташ дола бахьанаш Іомаделгеи уж дІадоахаргдола наькъаш кийчделгеи.

Практико хьахьекхачох, заводера юрист — хьашт долаш гІонча ва администрацена меттел, болхлошта а. Законаш лоарзагІа ца дахийта хьож из. Советски законо еннача ерригача бокъонехи торонехи нийсен биззача боарамеи пайда эца производства хІара доакъашхо — директоргара ваьнна болхлочунга кхаччалца — Іомавара декхар тІадожадаьл цунна.

Игорь ГРАНКИН,
СССР юстице Министерства вокхагІвола консультант.

СУРТА ТІА: Грозне Ленина цІерагІча улицагІа укх деношка хьайиллай «Мебель» яха керда тика. Сурта тІа шоана гу нах Іобувшача цІагІара интерьер.
В. ЮНЦЕВИЧА сурт.

КХОХКАМ КІАЬДБАРАХ ХУЛА СОЦИАЛЬНИ РЕЗОНАНС

Дунен халкъашта юкъера правови вазІадаш яргара Іоадеш латтача герзашта доазув оттадареи экономически цхьана гІулакхаш леладареи даькъе уж чакхъяхарга кхаччалца йолча кхохкам кІаьдбара процессо кхы мел дар ше долаш дикка воздействи ю дегІаенача капитализма мехкашкарча социальни хьала в, къахьегамаи капиталаи юкъерча гІулакхашта а, шоай бокъонаш бахьан долаш къахьегамхоша лоаттабеча къовсама а.

Кхохкам кІаьдбара социальни резонанс холу эггара хьалха классови къовсама юкъера хьалаш къахьегамхошта аьттув болча оагІорахьа хувцадаларах. «Шийлача тІемо» дуккхача хьале юхакъайла лоаттабора болхлой болам, аьттув балийтацар цун бе-бе отрядаш шоайла гаргаяхара. Малхбузехьарча массе мехка хІана яцар аьнна дуккхача шерашка чурча политикана хоадамболлаш йола влияни яьй эггара реакционнегІа долча — милитаристски шовинистически гІозараша. «Шийла тІом» дунен халкъашта юкъерча арене социализмаца лоаттабеча къовсама форма хинна ца Іеш, капитализма дунен чу социальни статус-кво лоаттаяра способ а яр царна.

«Оборонни потенциал чІоагІъяра» бахьан а доахаш цу гІозараша къахьегамхошта эксплуатаци чІоагІагІа йора, лохача боарам тІара хьал ца доалийташ лоаттадора цар алапи, налогаш дукхагІа ІотІаеттар. Коммунизм «юхакъувларех» «юхаккувсарех» политика чакхъяханза «яргьяц» а яхаш, цар арадоахар профсоюзашта духьалареи забастовкашта духьалареи законодательство. Шоай бокъонаш бахьан долаш къахьегамхоша лоаттабу къовсам «тийша болх» санна, тІема - промышленни комплекс ондаяхара доазув оттадара хьакъехьа цар дІадехараш — къаман кхерамзленна кхерам тІатувсилга санна лоархІар.

«Шийлача тІемагара» кхохкам кІаьдбаргахьа гола тохаро из хьал хуац. Кхохкам кІаьдбаро цІенхаштта бухйоах «цІеча кхерама» хьакъехьарча тезисаца классови къовсама тІера къахьегамхой уйла дІатувлас гІийртарий позицеш. Кхохкам кІаьдбара процессо хьагучайоаккх эггара агрессивнегІа йолча промышленни банковски монополей доали хьашташи тІема гІулакхашта керте латтарий — американски экономиста Дж. Гэлбрейта геттара нийса белгал ма-даккхара, «кисаш дизара шоайла вІаши новкъостал деча» гІозарий доали хьашташи вІашкаувзаш йолча тІема - промышленни комплекса паразитизм.

Юххера а, кхохкам кІаьдбаро чухьара политически хьал тоаду къахьегамхоша шоай бокъонаш бахьан долаш лоаттабу къовсам дегІабоалабара, аьрдехьарча низий къаман политически вахар эвансцена тІа дІахьалхашкахьа дахьара новкъостал в деш КІиранна цкъазза арадувлача «Экономисто» даьча лоархІамегІа. 1975 шу чакхдоалаш малхбузеневропейски мехкашка 231 министерски портфелах 125 социал - демократашка яр. ЛоархІаме а доккхий а да эггара тІехьагІа Франце, Итале, Дание, Финлянде хиппача хоржамашка коммунисташа даьха толамаш.

Кхохкам кІаьдбара хьало доккха новкъостал даьд Португалерен Грецерен реакционни режимаш дІаяхара, Испане фашизмана духьалара къовсам айбара. Кхохкам кІаьдбара хьалаша аьттув баьхаб профсоюзни болам, забастовочни болам дегІабоалабара, дерригача антимонополистически низий хьинар айдара.

70-ча шерашка капитала мехкашка классови къовсамаш Іалаьмате чІоагІа даржаро хьахьокх, кхохкам кІаьдбаро болхлой болам дегІабара новкъарле ю яхаш маоисташеи левоэкстремистски хьисаперча цар гІончашеи лувцараш цхьаккха корта боацаш хилар. Нагахьа санна 1966—1970 шерашка забастовкашка, дуккха къахьегамхой экономически политически дешашта гІувттача дакъа лоацаш 273 миллион саг хиннавале, цул тІехьагІарча пхе шера 315 миллион сагага дІакхаьчаб уж нах. Цу тІа а социальни довнаш эггара дукхагІа кхохкаленнад дукхагІйолча экономика бІаргчача доакъой болх забастовкаша юкъагІбаьхача, промышленность чІоагІа дегІаенача капитализма мехкашка.

Бакъдар аьлча, классови къовсам юкъарчал доацаш боккхагІа хилийтар — капитализма социальни вІашдухьаленаш ирьялар, цун юкъара кризис дІахо кІоаргьялар. Парте XXV съезда яьча Отчетни доклада тІа КПСС ЦК Генеральни секретара Л. И. Брежнева белгалдаьккхад, кхохкам кІаьдбаро классови къовсама законаш цхьанна а тайпара юха ца доахаш хилар а юхадаха е хувца йиш йолаш ца хилар а. «Цхьанне а догдоахийла яц, — хьакхайкадаьд цо, — кхохкам кІаьдбара хьалашка капиталистически эксплуатацеца коммунистий машар хиларга е монополисташ революцегахьа баларга».

Классови къовсам боккхагІа хулга духхьала а юкъарчал доацаш а 30-ча шерашка доладеннача юххье хиннача кризисаца а нийсийча кхы шийна нийсса цхьаькха йоаца экономически кризис чІоагІа ирьяларца дувзаденна да. 70-ча шерашка хиннача экономически кризисо чІоагІа толхадир къахьегамхой хьал. Алхха цхьан шера — 1974 шера юккъера денз 1975 шера юккъедаххалца — производство 10 процент совгІа кІезигьеннай дегІадаьхка-ча капиталистически мехкашка, инфляци 10—12 процент лакхъеннай, хьабе болх боаца нах 15 миллион сагал тІехбаьлар, вахарга дІабода мах 10,2 процентагара (США) 21,2 процентага кхаьчар (Великобритани). Духхьал капиталистически система кризисо гІакхоачаьча социальни халонаша айбаьб шоай бокъонаш бахьан долаш къахьегамхоша лоаттабу массови къовсам. ХІаьта кхохкам кІаьдбаро аьттув бола политически хьал хилийтад из къовсам боаржабара.

Кхохкам кІаьдбаро тахан соцаю болхлой болам тоІабара, репрессивни законодательство юкъедаккхара, политически наькъа фашизаци яра наькъаца кризиса кІалхаръяла гІерта реакци. Нагахьа санна 30-гІа шераш доладеннача юххье из де гІийртарий цхьадолча мехкашка толам баьннабале а, хІанз кІезига хиша а социальни гІо корадагІац царна. Из хьахьекхар, масала, Итале вІашагІбелла хинна тийша болх юкъагІбисаро, ФРГ-е неонацизмана политически банкротство хиларо.

Кхохкам кІаьдлуча хьалашка кІоарглу кризиса ерригa хало къахьегамхошта кач яхийта монополеш гІертара демократически альтернатива перспективаш. Из шоаш хьаоттаеш, къахьегамхошта пайдана йолча оагІорахьа къаман доход юха екъийта, производствана доал дара уж тІаберзабайта, цар демократически бокъонаш пагІатонаши шеръяйта гІерт аьрдехьара низаш.

Кхохкам кІаьдбаро, юххера а, къахьегамхошкеи цар организацешкеи йиш хулийт эггара йоккхагІа эффективность а йолаш гІема бюджеташ зІамигьяри герзаш Іоаделга соцадари санна дола кризис дІаяккхара новкъостал дергдола чІоагІа гІулакхаш бахьан долаш къовсам лоаттабе.

Уж деррига хІамаш теркал а деш, капиталистически мехкий болхлой организацеша хьинаре хьаллоац, кхохкам кІаьдоара гІулакх, берригача наха хиланза оаргбоаца машар ІалашбергбоІа алхха пикъ санна из лархІарал совгІа, социальни проблемаш къахьегамхошта аьттув болча тайпара къоастаелга аттача доаккхаш йола процесс санна а лоархІ.

Цхьабакъда, ховш да, кхохкам кІаьдбара духьала бараш болхлой боламера хьалхле шоашка эца гІертараштa юкъе а болаш болга. Маоисташ а санна царех ба американски профбюрократе боссаш. АФТ—КПП председатела Дж. Миние наха хьалхашка ше къамаьлаш деча хана кІаьд ца луш дувц, кхохкам кІаьдбарах болхлошка кхоачаш хІама дац, социалистически паччахьалкхенашта мара гІойле йолаш дац из, яхаш.

Демагога йий из? Я. Бокъонца иштта мах бу Мине дувцача хабарий кхохкам кІаьдбаларах хинна дика хІамаш юкъарчал доацаш шоашта холеннача американски болхлоша. Масала, Вермонт яхача штатерча болхлоша, кІаьта цар профсоюзни кулгалхочо А. Фицжеральда яханох, царех 40 процент барашта хьабе болх ба советски заказаш бахьан долаш. Е СССР-ца контакт тоссаялар бахьан долаш балхара дІа ца боахаш бисача «Интернэшнл харвестер» яхача чикагски завода 3300 тракторашъераша. Цу завода профсоюзни газето яздаьдар: «Кхохкам кІаьдбар тхона фуд аьлча, из да, маькх Іалашъяр».

Кхохкам кІаьдбаро, социалистически капиталистически мехкаша цхьана экономически гІулакхаш леладарца чІоагІ а луш, къахьегамхошта новкъостал ду хьабе болх ца хиларцеи кризисах дувлача кхыча зуламашцеи къовсам лоаттабара. ООН-а даннеегІа, сихха Европа промышленноста даькъе тайп-тайпара общественни строяш йолча мехкашта юкъе хІанзле а 1000 гаргга контракт яьй. Цхьана леладеча цу гІулакхий социальни эффекта мах ше беш, Великобритане воккхача профсоюзни деятела Кен Гилла яздаьд, английски болхлошта цо «тешам лу хьабе болх хилийтара, тешам лу хьабе болх боацаш нах ца битара» яхаш. БІаргча хьайийцача эксперташа даьча лоархІамегІа, цхьана леладеча экономически гІулакхий хІанзлерча боарамо болх Іалашбу гІаддайча а малхбузеневропейски мехкашкарча ши миллион болхлочоа.

Кхохкам кІаьдбаро болхлой класса къовсама еча позитивни влияне лоархІаме кхы цхьаькха цхьа аспект а я: болхлой болама цхьоагІонца йола уйла чІоагІъяр. Из аспект белгалъяьхар 1974 шера коммунистически болхлойн партей Брюссельски конференце дакъа лоацаш хиннараша. Иштта из белгалъяьккхар VIII Дерригдуьнен профсоюзий конгресса документашка а. Конгрессе дакъа лоацаш хиннараша белгалдоахар, кхохкам кІаьдбаро «болхлой класса бе-беча организацешта юкъе цхьана леладу гІулакхаш чІоагІдара новкъостал деш хилар».

Кхохкам кІаьдбара гІулакх дегІадоаладаро гІойле ю коммунистийн социал - демократийн къаьст-къаьста хилар дІадаккхар санна долча чоалханечеи Іалаьмате лоархІамечеи деша. Машар бахьан долаш, къахьегамхой материальни хьал тоадар духьа, шерра демократически эргалонаш яр духьа цхьана къовсам лоаттабанза барг ца хиларон из лоаттабе йиш хиларон хьахулийт бе-бе политически лостамаш долча профсоюзни организацешта юкъе тешам хургбола хьал. Кхохкам кІаьдбеча хьалашка общественносто тІатІа дукхагІа хийра боах шоай тІема пропагандаца машар чІоагІа хьаштдолаш бола дуккха къахьегамхой шоашта тІехьара юха къехкабеш бола маоисташ, левацкий барт айгІа кхыйолеи группировкаш.

Дунен халкъашта юкъера хьал тоадаро хоадамболлаш дола дакъа лаьцар Франце, Итале, Испане, цхьадолча кхыча мехкашка коммунисташтеи социал - демократаштеи юкъера бувзамаш дегІадоаладеча. 1974-чен 1975-чен шерашка Женеве — 1949 шера дунен профсоюзни болам бекъабеннача тІехьагІа духхьашха — вІашагІкхийтар къахьегамхоша шоай бокъонаш бахьан долаш лоаттабеча къовсама дукха лоархІаме проблемаш къестаеча хана цхьана гІулакхаш леладара хьакъехьа барт вІаштІехьбаккха къамийн дунен халкъашта юкъерчеи профцентрий викалаш Контакташ шерлуш йоагІа социалистически капиталистически мехкий профсоюзашта юкъе.

Кхохкам кІаьдбара процесс кІоаргьяро, цу тайппара чІоагІду машара гІулакх а болхлой класса къовсама гІулакх а, дерригача мехкий къахьегамхой саготагІа долча хьаштташта гІо ду.

Юлий ОГАНИСЬЯН,
исторически Іилмай кандидат.

(АПН).

ДИКАЧА НАХАХ

МЕХОТРЯДА КОМАНДИР

ГIойтIара баьнна цхьоалагIча механизированни отряда станагахьа шин кхайна юкъе гIолла бодача новкъа хотта кегабеш йода тха «газик». Бийсанна са хиллалца дийлхача догIо цхьан юкъа социабаьбар-кхашкара болх. Кхы а баьццарагIа йирзаяр хозача кIувсашта тара леста арепаш. Царна юха а хий тоха безам болаш санна, сигалара геттара а Iолохъенна яр догIап Iаьржа морхаш.

Тамаш я-кх хIанз кхай тIарча стане саг хуле а. Ер санна долча дийнахьа цIагIа салоIаш ма-хулий кхаш леладераш, — йоахар са уйлаша. Цхьабакъда, со гIалат ваьннавар.

Цхьаккха цIагIа ца вусаш беррига а механизатораш отрядин стана цIеча уголоке гулбеннабар. ХIаьта цар дийцар дар цу деношка газета тIа кепа теха хинна Шелковской района «Красный пахарь» колхозерча новкъост Ерохин керте латтача механизированни отряда доакъашхой письмо.

— Новкъостий, балха дикал тоаяра, производства эффективность лакхъяра, кхашкара хьувкъам дукхагIа баккхара боккха лоархIам болаш ба «ХIара кхайна — дикала Зпак» аьнна шелковчанаша дIадоладаьр, — йоахар Халидов Тузас.

...Шоай отряда кулгалхочо оала цхьаккха дош тувла ца долийташ ладувгIаш бар механизатораш. Бар, шоаш цунах кIоаргга тешандаь, тIема шерашка ший взвод майрра атаке кхийлача командира санна, лаккхара хьувкъам бахьанце шоаш цо къахьегама атаке майрра кхувландаь, цун хьинарах, низах шоаш тешандаь. Ховра царна, моттийтара даьсса дош оалаш оамал коммуниста Халидова йоацилга. Шоай кхоачамга, низага хьежжа, хьалхашка латтача декхараш ца диста, кхоаненах бIубенна хул коллектива цо хьалхашка оттаду декхараш. Иштта хинав из массаза а.

Цунна дика дагадоагIа 37 шу хьалха, ший даьй санна мугIарера колхозхо волаш лаьттанна ше къахьега волавенна 1939 шу. ХIанз санна боацаш халагIбар цу хана ахархочун къахьегам. КIезига яр техника. ЛохагIбар чубахьа хьувкъам, цхьабакъда, мел халонаш хьалхашка увтте а юха тIехьашка ца боалаш къахьегар ахархоша. Царца вар къона колхозхо Туза а.

ДIаух шераш. Ялх-ворхI шера мугIарера колхозхо волаш болх баьчул тIехьагIа 1946 шера эггара хьалха трактора тIа болх бе волалу Халидов.

МугIарерча трактористагара ваьнна йоккхача трактори-кхай тIарча бригада кулгалхочунга кхоач Туза МТС-е болх баьча шерашка Миччахьа ше хьожавой а, моллагIа шийна тIадилла декхар бIу къожабаь тIехьашка ца воалаш кхоачашдора цо. Цудухьа, вIалла тамашъелга а дацар цу йоккхача МТС-е дикагIвола бригадир хиларах тарра цун сий дар...

ТIаккха хIанз? 18 шу даьчнад Урус-Мартановски района «Гойтинский» совхоза кхашка Халидова къахьега. Цига а хьалхарча шерашка трактор тIа болх бир цо. 1961 шера бригадира гIончалла, вохийт. Цу хана цун бригадир вар цIи хеза механизатор, хIанз парте райкома хьалхара секретарь вола, Социалистически Къахьегама Турпал Кагерманов Оалхазар. ХIаьта 1969 шера новкъост Кагерманов «Красноармейский» совхоза (цу хана цу совхоза чуйоагIар ГIойтIа) директоралла хьожавича Тузах бригада кулгалхо ву. Сийленца кхоачашду цо укхаза шийна хьалхашка латта декхар. Шоай хьалха хинпача бригадира санна дика вIаштIехьбоаккх коллектива болх. Кхыметтел хаоттама атта ца депача нийслагIча пятилетка шерашка а шоай «Гойтинский» совхозе гIолла яьккха ца Iеш, районе а хьалхара моттиг яьккхар цун бригадо. Юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара 32 центнер гураха дув ялат, 38 центнер фуалъяьха хьажкIаш, 300 центнер шекара свеклаш яьхай цун бригадо цу пятилеткагIа. ХIаьта эIамига кха дац из хьувкъам чубенар а. Из 1800 гектар гаргга да. КПСС XXV съезда решенешта жоп а луш иттлагIча пятилетке кхы а боккхагIа хьувкъам чуба лерхI Туза керте латтача коллективо

Цу хьинар долча сагах, цун дикача гIулаккхех, эзделадувцаш иштта аьлар сога совхоза директора Дошукаев Вахида:

— Ший болх дика хов. ТIачувхац, нахаца Iимерза ва. Ер лац, из корадагIац яхаш ледкъац. Эшар ше сиха лох. Специалистий хьехамашка ладувгI, ше царна новкъостал ду. Дика кулгалхо ва Туза.

НийслагIча пятилетке Тузас кулгалдеча коллективо ка бола ялат лаккхара пхе шера план 131 процент, свеклаш яхара план — 11,8 процент, гидуаргаш дахара план 132 процент кхоачашйир. Уж толамаш белгал а доахаш дукха ха йоацаш цун а ерригача коллектива а къахьегама боккха мах баьб вай партеи правительствай. Ленина орден еннай Тузийна.

Бакъда, карагIдаьиначох кхоачамбаь Iе лерхIаш вац Туза. Укх шера механизированни отряд яьй цар бригадах. Хьалха коллективе болх беш 30—32 механизатор хинна вале, хIанз 18—19 механизатор мара вац. Цу прогрессивни кердача системах болх белга пайдане долгах кхийттаб пах. Бакъда, атта дацар из отряд вIашагIйолла.

— Тхона тхоашта а дика ховш дацар цу системах фу пайда баргба. Эггара хьалха дIадоладаь хIама уизара ма хетий. Дале а, собрани а яь дIадийцачул тIехьагIа кхийтар механизатораш. ХIара механизатора алапи шозза лакхлу цу системах болх беш. — йоах Тузас.

Балха тIа хьалха хинна Iац Туза. Из ва халкъа тIахьожамхо, юрта Совета депутат. Цул совгIа агитатор а ва. Цо наха юкъе боккха кхетама болх бу. Шоай коллектива цо дIайовзийт парте XXV съезда решенеш, царца дувзаденна шоашта хьалхашка латта декхараш.

Укх шера цу коллективо лаьрхIад хIара гектара тIара 28 центнер ка бола ялат, 260 центнер шекара свеклаш, 50 центнер хьажкIаш, 18 центнер гидуаргаш даха.

Кхы цхьаькха а дар ала лоаш. Цу юрта мел вола механизатор берригаш а хIана бац аьнна цунца болх баь а цо Iомабаь а ба. Цул совгIа Туаий тIехье а я механизаторий болх каралаьца къахьегаш. Иштта, цун кхо воI — Ваха, Мовлди, Хьусен цун отряда тракторащ тIа болх беш ба. Даь пикъ каралаьцаб цар а.

Башха дика наставник а ва Халидов. Iана замалахьа механизаторий курсаш йистеяьха бола къона механизатораш шоаш дийха а дийхе балха боагIа. Царна говзал Iомаю Тузас. Къахьегама хьалхара школа укхаза чакхйоаккх цар. Мерзбу цо царна механизаторий болх.

— Сай шоллагIвола да лоархI аз Тузах, — йоах совхоза кадрай отдела инспектора Арсамирзоева Мадинас. — Сона цIаккха а дицлургдац 1961 шера Усть-Каменогорскера укх юрта даха даьхкача хана цо тхона даь хьоашал, новкъостал. Къамах татарка я со. Са укх юрта цхьаккха а гаргала саг вацар. Цун гIонца байзар сона укх юртара дика нах, цун гIонца ера со укхаза балха. ХIанз а йода со каст-каста из волча сайна хьехам эшаш хилча. Аз дег тIара баркал ях цунна.

Мадинайна мо мара цIаккха а дицлургдац Магомадов Вахийна а Тузас шийна даь новкъостал.

ЦIаьхха цамогаш а хинна цаI мара боаца етт беннабар Вахий. Ялх бер долча Вахий дезала атта хIама дацар из. Из шийна хьа ма хеззанге а бригадера механизатораш сиха хьагул а баь, цу хьакъехьа царга хоам бир цо. ТIаккха аьлар: новкъостий, цхьа хIама дагадехад сона, шо раьза хуле. Массане ахча а гулдаь Вахий дезала етт ийцача фу дархьоI вай. Шоана ма-харра, коммунистически къахьегама цIи лелаю вай коллектив болх беш ма-йий «цаI массанена тIехьа, массавар цхьаннена тIехьа» яхача принципах. Балха тIа санна вахаре а хила мадезий вай эшшача хана гIо деш.

Бригадерча массаволча саго чIоагIа раьза хинна хьаллаьцар Тузийна дагадехар. Массане ахча хьа а гулдаь етт ийцар цар шоай новкъоста. Цу хана денз цу коллективе чIоагI а денна дIаэттад эшшача хана сага гIо-новкъостал делга. Из да шоай сийрда кхоане — коммунизм хьалъеш боахкача советски нахах доахка шоаш санна кхыдоаца дика гIулакхаш хьагойташ дола цхьа масал.

Къахьегам. Из Тузий вахара лард хинна Iац. Къахьегам ба цун а пун дезала а вахара чулоацам. Цунца корадаьд царна доккха ираз. Цудухьа шоай низ, хьинар кхо ца деш дIалу цар къахьегама. Тузий сесаг вахара доттагI — цхьайтта бера нана, нана-Турпал — Зара совхоза шекара свеклаш кхеш я иззал дезал боллаше а. ХIара шерра-шера боккха хьувкъам чубахь цо. Шоай наша гIо деш хул школе деша дагIа эIамагIдола бераш. ХIаьта, пхе воIо къахьегама наькъ тIа а ваьнна вахаре шошоай моттигаш дIалийцай. Хьанна хов из, шераш дIаладахача шоай даь, сийдолча ахархочуи, къахьегама ветерана, коммуниста Халидов Тузий санна Ленина, Къахьегама Цlеча Байракха орденашцеи дукххача медалашцеи цар ноакхош а сийрдадоахаргдий а.

Ю. КУРСКИЕВ.

Грозненски гарнизоне. Къоначаа бIухочун курсаш чакхъяьхачул тIехьагIа тIемахочун дув буаш хилар укх деношка къона бIухой.

СУРТА ТIА: дув буаш воал бIухо комсомолец Михайлов Сергей. Из Советски Эскаре вахале шоферал болх беш хиннав.

А. КЫЧИКОВА сурт.

ДОАХАННА ИСКУССТВЕННИ ОСЕМЕНЕНИ ЯР

Хьайбаш дебадарай цар продуктивность лакхъярай тIаерзаьча мероприятешца цхьана кIезига лоархIам болаш дац хьайбаш Iаьхара дусилга дIадаккхари уж Iаьхара ца дисийтара хьалхагIе а де доагIар дари. Цунца дувзаденна ира отт доаханна осеменени елга нийса вIаштIехьдаккхара хьакъехьара дош. Духхьал из я вай республика дукхагIа йолча фермай балха тIара мелагIа йола моттиг. Массаза а яхар мо, дукхагIа йолча моттигашка шоай мукъагIа дут аьрхI долха хьайбаш. ХIаьта хьайбаш шоай мукъагIа аьрхI лоаххаш хилча, баьча тохкамо хьахьоккхачох, хала да доахан Iаьхара дисарца къовсам лоаттабе. Цул совгIа, къайле мичай, племенной болх нийса лелабе йиш ца хулийташ, лазараш даржара аьттув бола хьалаш хулийташ. дуккха бугIаш-производителаш делаянза, ца йоалаш хулийташ хилар а.

Республикерча хьалха латтача колхозашеи совхозашеи къоабалдац доахан шоай мукъагIа а дита аьрхI лехкилга, цар искусственни осеменени елга вIаштIехьдоаккх е юхь а лаьца доахан аьрхI лехкилга юкъедоаладу.

Доахан шоай мукъагIа а долаш аьрхI лехка мегаргдац республика лоамашкахьарча боахамий цхьайолча дулха лаьрхIа доахан кхоабача фермашка мара.

Iилмои практикои хьахьекхад, искусственни осеменени елга вIаштIехьдаьккхача доахан дуккха а кIезигагIа Iаьхара дусаш хилар. ТIаккха дуккха бугIаш-производителаш делаянза ца йоалаш хIама хилац. Цхьан производителаоархIалца осеменени е йиш я 6000 кхаччалца болча Iатта. хIаьта ужжал доахан шоай мукъагIа а долаш аьрхI доаххаш хилча гIалдайча а 50 бугIа эшаргъяр. Цул совгIа, искусственни осеменени яр — доахан пхаьр деча хана дIаюха дувла трихомоноз, виблиоз яхараш санна дола лазараш ца хилийтара чакхйоахача керттерча мероприятеех цаI. Искусственни осеменени боккхача лоархIаме я хьахинча Iаьсий уназцIена хилийтара. по торо хулийт кхоачарагIа дола хьайбаш ца дебийта.

Республика боахамашка доаханна искусственни осеменени елга юкъедоаладара болх хIанз баржаш мара латтац. осеменени ергйола техникаш кийчбаргара дIаболабеннаб из. Аргунски Госплемобъединене хIара шера бетта вIашагIъехка курсаш йистейоах боахамий хьайбаш леладеча итташ болхлоша. Цул совгIа, хIара шера юртбоахама кадрай говзал лакхъеча республикански школе шоай знанеш лакхъю 30—40 гарггача техника-осеменатора. ХIанз республике 200 совгIа искусственни пункт я, ужжал техникаш-осеменатораш я ба. Республика ерригача колхозашкеи совхозашкеи вIаштIехьдаккха лаьрхIад доаханна искусственни осеменени елга

Республикерча дуккхача боахамий специалисташеи кулгалхошеи дукха болх бе беза, искусственни осеменене пункташта эша оборудовании дIаьца я бокъонца кийч а яь дIаоттае а еза. Доаханна искусственни осеменени яра типови пункташ республике хIанз а йоацаш хиларах. хIанзарчоа тоъаргдолча цIенашка уж сиха Iояхка я цу цхьан хана типови яраш хьалъе йолае а еза. Керттера (типови) пункташ колхозий юкъара хургйолаш хьалийча гIойленагIа я. вешта аьлча кхаь а кхыметтел пхе а колхоза доаханна осеменени яра цхьа пункт. Цу гIулакхьа, бакъдар аьлча, гIонна йола пункташ хьалъе еза керттерча пунктера бугIай оархIал тIаккхухьаргдолаш.

Дуккхача доаханца племенной болх бу центр а хинна дIаотта еза керттера пункт, цу духьа йоккхача колхозе е совхозе йиллача гIойленагIа я из. Пункт хьалъе лаьрхIа участок машинаш лелача наькъа юстаро, ветеринарни дарбан учрежденена гаьнагIа, цхьабакъда цар гIулакх деча боахамех дIахаьда хургйоацаш хила еза.

Керттерча пункте оархIал хьадаха, харжа, хIаман чудотта, дIахеца деза гIонна йолча пункташка доаханна осеменени яра. Цунна фермера сийрдагIа дола, 15—20 квадратни метр, осеменени е етт чубига йиш хургйолаш цIа хила деза. Нагахьа санна шеллалийтача оархIалца хьайбаш осеменени еш хуле, цу чура температура даим 5 градусал кIезигагIа йоацаш йIовхал йолаш хила еза, хIаьта дIайхача (кердача) оархIалца ергхуле, температура 18—25 градус йIовхал йолаш хила еза. Шера керте йIайхача хана гIонна йола пункташ даьгIенашка, аргIе, тIа кхоалле а йолаш яхка еза. Пункт хьаеллале хьалххагIа цун помещенеи коаи, массаза а яхар мо, керда йошаьча е хлорни кIираца дезинфекци ю, мух чукхетийт.

Керттерча пункте штате, массаза а яхар мо, 3 саг хул. Пункта заведующи — ветеринарни е зоотехнически образовани йолаш хуле дикагIа а ва. Пункта заведующи декхарийла на колхозашца договораш де, фуна лаьрхIа лелаеча бугIашта ветеринарни зоотехнически гIулакх делга нийса вIаштIехьдаккха, кхоеши биззаи царех пайда эца, оархIала дикал къоастае, из лорадеш леладеи доаханна цунца осеменени еи, пайда ийцача бугIайи осеменени яьча доаханеи нийса учет лелае, бугIе даьхка доахан хьахоржача тIахьожам лоаттабе, и. кх. дI.

ГIонна болча боахаме доаханна осеменени ю керттерча пункта штатерча техника-осеменатора, е хьайбай боахамерча моллагIча кхыча болхлочо—ферма заведующе, бригадира, доярка, санитара, къаьстача курсашка цу гIулакха хьалххагIе а Iомабаьча кхычар ГIонна йолча пунктера техник-осеменатор декхарийла ва бугIе даьхка доахан хьалахеи хьакьоастадеи, осеменени е, учети отчетности лелае.

ОархIал керттерча пунктера гIонна йолча пункте дIаккхухьилга керттерча пунктерча дIа-са лелача техника тIадилла мегаргда. Цу гIулакха вай республика хьалашка керттерча пункте автомашин, мотоцикл, велосипед, говр хила еза. ДIа-юха ухаш кIезигагIа никъбар духьа кIезиг-дукха запас юхе а юсаргйолаш дIаккхахбийта деза оархIал. Из дIаоттадаь лоаттадара техника геттара чоалханеи 2—3 дийнахьа а кIирагIа а из ца талхийта йиш хургйолаш я. Цо торо хулийт хьайбашта шоай хаппахьа осеменени е. Доаханна эггара хьалха осеменени е еза етт бугIе бенилга гуча ма-даьллинге а. ХIаьта шозлагIа еш йола осеменени — бугIе бар дижжалца хIара 8—10 сахьат массаза доал.

Iасилг лоацалу ха тIех ца ялийтар духьа даим хьежа деза доаханга, къаьстта а дахкача отделенера из арадаьнна чул тIехьагIа. Бехкачул тIехьагIа бугIе ца боагIаш 16—17 ди доаккх Iатто. Нагахьа санна, цхьаца бахьанегIа, бехкачул тIехьагIа бутт баьлча етт бугIе бенабале, цо кхы Iаьсий дергдоацилга ха мара дезац, цудухьа ветеринарни лоро е зоотехника бокъонца тахка беза из. Доахан бугIе доагIий хьежа беза фермера беррига болхлой, цу хьакъехьа техникага-осеменаторга хоам бе беза цар.

Осеменени дика хиннайий хьожаш тIахьожам лоаттабара, осеменени яь 1,5—2 бутт баьнначул тIехьагIа пхоара бий хьожаш тохкам бе беза Iатта. Цудухьа из метод Iомае декхарийла ба беррига ветеринарни болхлойи зоотехникаши.

Хьайбаш леладерашта ха деза, керттерча алапел совгIа осеменени ярах хьахиннарашка хьежжа искусственни осеменене пункта болхлошта план кхоачашъяьчул тIехьагIа пачхьалкхеи преми телга.

Доаханна шерра искусственни осеменени яра мел эша торонаш я вай республике. Хьайбаш леладераша жена искусственни осеменени яра дика опыт Iоаяьй. хIаьта колхозийи совхозийи кулгалхоша нийса леладу цар къахьегама дикал къоастаелгеи цунах мах телгеи. Цу гIулакхо аттача доаккхаргда доаханна искусственни осеменени елга.

Ачхой-Мартановски района «Самашкинский» совхоза № 2 йолча отделенерча техникаосеменатора А. Я. Бахаева болх бу 16 шу даьннад, совхоза хьайбай боахама чIоагIа эшача цу специальностагIа болх бе уйла я цун дIахо а. А. Я. Бахаева осеменени яьча хIара 100 Iатта тIехьа 80—92 Iаса хьалкхеду шерра-шера. Болх дика барах пачхаьал кхеню 1250 сом преми еннай, «Москвич-412» яха машин хьожаьй, «За доблестный труд» яха медаль а хоастора грамоташ а еннай А. Я. Бахаевна.

Хьинар ца кходеш дуккхача шерашка Гудермесски районерча «Дружба» яхача совхозе болх беш я А. Н. Калацкая. Шурий ферма техник-осеменатор я из Шерра-шера доккхай толамаш доах А. Н. Калацкаяс доаханга шура эзсамагIа илийтара даькъе. 1972 шерарчул дуккха а дукхагIа дир Iаьсий 1973 шера цо тIахьожам лоаттабеча доахана. Балха тIа доккхий толамаш дахарах а Ерригсоюзни социалистически яхье котало яккхарах а Къахьегама Цlеча Байракха орден еннай А Н Калацкаяна.

Из гIулакх хьаллаца а могаде а деза Шерра профиль йолаш, юртбоахама хьайбай дерригача гайпашта искусственни осеменени яра техника дика ховш бола специалисташ хила беза колхозашкеи совхозашкеи.

Белгалдаккха доагIа, доаханна искусственни осеменени яра гIулакх вай республике керда ца хилар ХIанз республике болх беш я искусственни осеменени ю массехк пункт, цхьабакъда цар болх кхы тIа а дикка тоабе безаш ба. Керттера декхар да республика колхозашкеи совхозашкеи искусственни осеменени шерагIа юкъекхахьари цу тайппара хьайбай фу эргадоахаш тоадари.

Б. ДИКАЕВ,
ветеринарни Iилмай кандидат.

СПЕЦИАЛИСТА ХЬЕХАМАШ

Дика лораду боамби, ялат тIадола кхаш, сомийн комсийн бешамаш Таджикски ССР гидрометеорологически служба управлене Колхозабадски экспедице ша беттара дукхаларча комплексни отрядо. Иштта лорадеш да 110 эзар гектар Колхозабадскии Вахшскии районашкарча колхозийи совхозийи кхаш.

Укх шера хьалххара юкъе йоалаяьй отрядо «Облако» яха ша беттара дукхалара ракеташ. Цу тайпара ракета дикка эффективнегIа я хьалха лелаяьча ша беттара дукхаларча снарядел. ХIанз республике вIашагIъеллай ша беттара дукхалара пхиъ отряд.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) — воккхагIвола техник М. Адираимов, техникаш А. Джуракулови Х. Султанови ракетни установкана юхе.

В. СТЕЧЕНЦЕВА сурт
ТАСС фотохроника.

ШИН МЕХКА ГIУЛАКХ ДЕШ Я «АРАКС»

Укх шера июнь бетта пхи шу дуз СССР-ан Иранан юкъера доазув декъаш доагIача Аракс яхана хи тIа советскии иранскии специалисташа «Аракс» яха гидроувел хьалъяь. Цхьана яьча цу объекте да 38,5 метр лакха плотина. 1,35 миллиард куб. метр хий чудола Iам, хIаранечун 22 эзар киловатт низ бола шиъ гидроэлектростанци (советскии иранскии берда йистошка), хIаьта иштта Мильско-Мугански яха хий сецаду 6,5 метр лакха плотина.

«Аракс» яхача гидроузело торо лу советски доазон тIа 30 эзар гектара тIа хий диллийта, хIаьта Иране — 70 эзар гектара тIа. Из болх бе йолаялийтачул тIехьагIа шинна а мехка цун юхе ядача районий хин баланс дикка тоаеннай, лакхбеннаб ка болча ялатеи кхыча юртбоахама культурайи хьувкъам.

«Аракса» шин электростанце турбинаша электрически сердал еннай доазон тIа ухкача городаштеи юрташтеи, заводаштеи фабрикаштеи. Гидроузел хьалъяро цIаьхха а хьахьекхар шин мехко цхьана леладу гIулакхаш мел чIоагIа пайдане да.

Александр ХАЧИКЯН,
АПН корреспондент.

Говзанчий яхь

Из ди Октябрьски Революце орден лелаеча «Красный молот» завода № 7 йолча цехе массаза санна дацар. Наха салоIача дийнахьа укхаза латташ хула сатем боабаьбар болх беш йолча станокаша. ХIаьта города тайп-тайпарча предприятешкара гулбенна кагий нах царна гонахьа кадай хьувзаш хиларо хьахьекхар уж укхаза салаIар духьа ца баьхкалга. 1976-ча шерара города толашагIволча токара цIи яккхар духьа къовсам лоаттабе баьхкабар заводашкарчеи районашкарчеи конкурсашка котбаьнна бола къона болхлой.

Конкурсе дакъа лоацарашта юкъе бар СПКБ опытни завода, «Электроприбора», химкомбината, А Шерипова цIерагIча мехкдаьтта чакхдоахачеи «Красный молоти» заводий комсомольцаш бола къона токараш верригаш а шийтта саг. Жюре енна задани хьа а ийце болх дIаболабу хьалхарча ялх саго. ХIаьта вокх ялхне цу юкъа теоре даькъерча хаттарашта жопаш телар. Станока тIа болх беча хIара сагага хьожаш вар цхьаца оатхал хьаяра токаро йоаяь ха дIаязъеш вола цхьацца секундант. Цул совгIа цо теркалдора конкурсе дакъа лоацараша кхерамзлеи техникеи оатхал хьаяра йола технологически операции мишта кхоачашъю.

Хайра хIама ца эшаш пхе сахьата болх бир станокаша. ХIаьта цу ерригача ханах котваргволчун цIи яккха хала дар. Цхьаннена тIехь шоллагIъяр йолаш сецаю токараш шоай станокаш. Цар хьаяьча оатхалашка ОТК болхлой хьежачул тIехьагIа баллаш дагаръю. «1976-ча шерара толашагIвола токарь» аьнна цIерш тIаяздаь дола лента хьоарчаду 34 балл яьккхача СПКБ опытни завода токара Сазонов Николая ньккхах. Конкурсе шоллагIа моттиг яьккхар «Красный молот» завода № 7 йолча цехерча Рудаков Петра, хIаьта кхоалагIъяр — Грозненски химкомбинатерча Ковалев Юре.

ТоламагIйола опыт шерагIа йоаржаяра боккха пайда боалаш йола из конкурс вIаштIехьъяккхара дукха къахьийгар «Красный молот» завода производственно-технически дешар хьехара техник волча А. П. Дмитриева, кхерамзлеп техника отдела И А. Булавинцева, воккхагIволча мастера М. И. Шлейдемана, кхычар.

В. ДОРОШЕВ,
«Красный молот» завода болхло.

Дамаскера советски павильон

Сире хулача дунеи халкъашта юкъерча ярмаркай традиционни доакъашхо я Советски Союз. Укх шера 25 июле денз 20 августага кхаччалца йолча хана хургйолча Дамасски ярмарке ткъаь шозлагIа хьаелларгья советски павильон.

— Вай экспозице, — аьлар АПН корреспондентага советски павильона директора Подводоцкий Александра, — дакъа лоацаш хургья Ерригсоюзни арахьарча торговле 20 объединени. Царца я Сире а кхыча арабски мехкашка а дика йовзаш йола техникеи оборудовании лоаттаеш йола «Станкоимпорт», «Машприборинторг», «Энергомашэкспорт», «Тракторазкспорт», кхыяраш. Специалистий безам тIаоза тарлу программни управлени йолча токарни-фрезерни, строгальни станокаша. Иштта я кердагIа ирех йола сварочни аппараташ а. «Союз химэкспорт» яхача дIахьоккхаргья юрта боахама зуламдеча хIамашца къовсам лоаттабара йола средствашь, хIама юлаш йола керда препараташ. Экспозице шоай моттигашка дIаоттаргья автомобилаш, трактораш, юртбоахаман гIишлошъярай йола техника. ХIамаш эца баьхкарий безам тIаозаргба халкъа эшаш долча товараша: кино-фотоаппаратура, телевизораша, радиоприемникаша, сахьаташа, кIадаша, кхыдараша. Дуккхача сурташца дIахьоккхаргья КПСС XXV съезд. Хоза кийчъяьча диаграммаша, графикаша, цифраша дIадовзийтаргда нийслагIча пятилетке карагIдаьнна доккхий гIулакхаш, иттлагIча пятилетке халкъа боахам дегIабоалабара планаш.

Сайрийна советски павильона юха хьахьоккхаш хургда толашагIа дола советски художественни, документальни, мультипликационни фильмаш.

Михаил КОРАЛЬКОВ,
(АПН).

Дицлургдоаца тIема шераш

ДIАХЬАЛХАШКА ЙОДАР БРОНЕПОЕЗД

Сийлахь-боккха Даймехка тIом болабала дукха ха йоацаш Советски Эскара мугIарашка гIулакх де вигар машиннаькъа Грозненски отделене техник-путеец хинна Архипенко Алексей. МугIарера салте а волаш бронепоезда тIа гIулакх деш вар из. Юкъерча Азерча Кизил Арват яхача станце латтар бронепоезд. ТIом болабенка цхьа-ши бутт боаллаш Москвагахьа йолаелар цун команда. Укхаза столица лорае дIаэттар из.

Цу хана шоай уральски бронепоезд хьаяра ахча гулде болабелар Нижний Тагил яхача города къахьегамхой. Из хьаяьма-яьлла а ший тIема новкъостаща цига дIахьожавир нов. Архипенко. Укхаза города къахьегамхоша торжественни хьале дIаелар бронепоезд. ТIаккха йолдаше Уралера Сталинграде дIаяхар из. ХьалхагIа Сталинграда уллуврча моттигашка, цул тIехьагIа Орловско-Курски оагIонгахьарча тIем тIа дакъалоацаш хилар цу бронепоезда команда.

— ДуккхагIйолча хана аз дневника тIа дIаяздора оахош беча тIема гIулакхаш, — яхаш дувц Архипенко Алексей Сергеевича. — ХIанз а долаш да сога меттахьа етта моастагIашта, яхаш тылерча къахьегамхоша яздаь письмош. Цкъа совгIаташ а дайташ письмо кхаьчар тхога город Горькерча болхлошкара. Укх тайпара яздора цар:

— Вай лаьтта царех цхьаккха вусаргвоацаш фашисташта еттар тIадулл оаха шоана! Халаш, йоккхий топаш екача цига хинна ца Iеш тха цехашка, станокашка, вай юрта боахама балхашка фронт йолга. Оаха хIара кхоачашъяь къахьегама норма, тыле чуена ялата пунт — уж да моастагIчоа меттахьа детталу пхорч!

«Магистраль нефти», «Грозненский рабочий», «Правда Украины», «Защитник Отечества» яхача газетий дукха вырезкаш я Алексей Сергеевича архиве. Масала, 1944 шера арадаьннача, «Магистраль нефти» яхача газета тIа кепа техача воккхагIволча лейтенанта Гуржий Ивана язъьяча статья тIа да укх тайпара мугIараш: «Правобережни Украина къувсаш хиннача тIем тIа цIи хезар нов. Архипенко керте латтача подразделене. Малина яхача городерча тха пехотия доакъошта духьала хIара денна контратакаш йора немцаша. ТIаккха моастагIчун тIема средстваш йохае аьнна приказ делар бронепоезда командана. Меттахьа еттаяла йолаелар фашисташта. Ах сахьат далале хIалакваь дIаваькхар 150 фашист. Йоагаяь урагIа яхийтар цар йоккха топ а».

Цу 1944 шера «Грозненский рабочий» яхача газета тIа кепа техаяр нов. Архипенкос язъяь «ТIем тIара письмош» аьнна корта болаш йола корреспонденци. Цу корреспонденце тIа йоахар, шоай бронепоезда состава тIема Цlе Байракх еннай, фашисташ вай лаьттара цIенбаь дIабоахаш дIахьалхашкахьа йода тха бронепоезд. ДIахо укх тайпара мугIараш а дар цу корреспонденце тIа:

...«ДIакъайлача тIема позице латтар тха бронепоезд. Тхона тIаводагIаш вар моастагIа. Сиха а хоадамболлаш а де дезар дош вар тха командир капитан Маслов. Цу тIем тIа моастагIий 2 рота, миномети 2 батарея, цхьа ДЗОТ, блиндаж, немций командни пункт хIалакьяь йоха а еш фашистий 5 атака юхатехар оаха».

ТIема бирсача деношка дневника тIа ше дIаяздаь кхы дуккха хIамаш а дийцар Алексей Сергеевича. Писатель Островский Николай ваь моттиг — город Шепетовка хьайоаккхаш шоай бронепоезда команда баьча тIемах а укх тайпара дийцар цо:

— Украина наькъашка гIолла йодар тха бронепоезд. Шепетовски машиннаькъа юхе латтар тIом. Немцаша чIоагIа духьале ешше а цахаддаш дIахьалхашка а ухаш мукъаяьккхар город. Цу тIем тIа белгалъялар бахьан долаш «Бронепоезда къаьстта йола батальон» аьнна цIи тиллар тха бронепоездах. Цига сона а елар «Цlе Седкъа» яха орден.

Шепетовка хьаьккхачул тIехьагIа цахаддаш дIахьалхашкахьа йхай батальон. МоастагIех Украина, Польша, Чехословаке городаш мукъаьяьхай цо.

МоастагIа эшавеш тIом сецачул тIехьагIа цхьа шу даьлча мара ший хьамсарча Грозне цIавенавац лейтенант нов. Архипенко. Фронтовик, коммунист хиларагIа тарра тIаккха цунга милице балха гIо аьлар. Общественни порядок лорайра ший декхар дизза кхоачаш а деш 15 шера машиннаькъа милице Грозненски линейни отделене болх беш хиннав капитан Архипенко. ХIанз пенсе ва из. Милице болх беш яьккхача хана а «За боевые заслуги», «Советски милице 50 шу дизар» яха 2 медаль еннай Алексей Сергеевича. Иштта тIема нисшена кхы шиъ IотIаккхеташ тIом барахи къахьегарахи правительства 11 совгIато сийрдаьаккхаб цун някха.

С. ВОРОНИН.

СЕЛИГЕР ЯХАЧА IАМА ЙИСТЕ

Селигерь... Дукха хана дена нштта оалаш я гобаькkха гонахьа 200 Iам а болаш юкъе уллача Селигер яхача Iама гонахьара хоза моттигаш. Укхаза долалу Волга. Нах юкъе лелаш йоаца дуккха километраш гаьна гонахьара хьунаш паччахьалкхено лораеш я. 1967 шера укхаза вIашагIбеллаб 136 эзар гектар доазув дола «Селигер» яха паччахьалкхен хьун-чарахьий боахам.

Изза миссел йоккхача территорега бIарг кхоабалургбаш аьнна хеталу. Бакъда хIаьта а моттигерча егераштен охотоведаштен дика дова шоай даьгIеташка меллар. ХIара шера еча оакхарий учето хьахьокх «Селигера» хьунашка 400 совгIа сай, бIаьш хьакхарч, цаIи ахи эзар пхьагалг хилар. Йолаш я укхаза чарч а — уж 70 я.

«Селигер» яхача боахаме дукха болх бу фауна лораеш а ебаеш а. ТIеххьарча шерашка укхаза гучаювл бобраши лийгаши, дийбад барraш дола хьайбаши борови оалхазараши. Оакхараштa паргIато хилийтар духьа егерашеи охотоведашеи хьунашка дIа а дувш кенеи коартолеи кхаш леладу.цар тIара хьаьхьа хIамаш оакхараштa дIаехк. акхача котамаштен лекъаштеи довл ду. Оакхарийи оалхазараши нахаца хьаIемад, царех вIалла дIа а къахкаш уж. ВоккхагIволча охотоведа Шапаев Олега дийцар, гIар-тата дезаш йоаца акха котамаш сатоссаш никъ буллаш латтача моттиге дIа а яхе наха бIарахьежаш хулар яхаш.

Дуккха хьуна юкъе лийнначул тIехьагIа хоза я-кх сапаргIатача цIагIа. Цу гIулакха а йоакхо яьй боахама болхлоша: эггара гаьнагIа а хозагIа а йолча «Селигера» моттигашка хьалдаьд хьаьшашта дола цIенош. Хьалъяьй укхаза хоза кийчъяь хьун гостиницаш, Iай а аьхки а салаIа йиш я цига.

Владимир СТЕПАНОВ, (АПН).

Дешархой къахьегама четверть

Укх деношка города Грознерча школай лакхерча классай дешархой комсомольско-кагирхой лагерашка накъбоахаш «Са къахьегам а республика къахьегама юкъебода» яха девиз а йолаш цIей хилар.

Грозненски гарнизона духовой оркестр а локхаш. ВЛКСМ Нохч-ГIалгIай обкомагахьара нийссача мугIаре, бе йовхкаш цIе байракхаш а йолаш. В. И. Ленина цIи лелаеча майдангахьа болх города школашкара 3,5 эзар йоIи зIамига саги. Укхаза гулбеннаб партийни, советски, комсомольски организацей болхлой, боахамий кулгалхой, дай-ноаной.

Дешархой къахьегама лагерашка накъбахара хетаяь митинг хьаелл комсомола Грозненски горкома секретара Токаренко Машас. Командирий совета председателаша отрядаш къахьега кийча хиларах рапорташ дIалу цунга.

Республика боахамашка болх а беш, са а лоIаш шоай аьхкенара каникулаш Кирова цIерагIча, Наурски района «Победа», Грозненски района № 2 йолча, «Пригородный», «Аргунский» совхозашка чакхйовхаргья города дешархоша шоай каникулаш. Дукха дика гIулакхаш дерга цар. Дешархоша оасар дерга, удобренеш йохкаргья, цхьан хаина школашта эша ремонт ергья, сом чуэцаргба, иштта кхыдола балхаш дерга. Духхьал болх бeъ Iергбац уж, тайп-тайпара спортивни яхьаш, художественни самодеятельноста концерташ, сакъердаме мероприятеш чакхйоахаргья.

ДIадахача шера бригадашта юкъе яьржача социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхача Грозненски № 5 йолча юкъерча школа дешархошта бокъо лу байракх айе.

Дешархой 5-гIа къахьегама четверть дIайоллаярца дешархой даькъала бийцар Грозненски халкъа образоване отдела заведующе О. И. Лебедевас, ВЛКСМ Наурски райкома секретара I. Магомадовас, Советски Союза Турпала, «Родина» совхоза директора П. М. Крутова, комсомола Грозненски горкома секретара Г. Эльмурзаева.

Дешархой цIерагIа 5-гIча къахьегама четверта заданеш толамца кхоачашъергхиларах дош делар Осадчая Еленас — № 5 йолча юкъерча школа командирий совета председатела.

Р. ЯНДИЕВА.

СУРТА ТIА: комсомольско-кагирхой лагерашка болха дешархой В. И. Ленина цIерагIча майдан тIа; къамаьл деш я Е. Осадчая.

В. ЕЛИЗАРОВА сурташ.

АХКАНАРА КАНИКУЛАШ

БЕРАША ДИКА САЛОIАРГДА

Укх шера аьхки дешархоша салаIара дош тха района просвещене болхлоша дийцар шу долалушe а. Школай директорел совгIа, промышленнии юртбоахамеи предприятей берригаш а хIана бац аьнна кулгалхой тIа а болаш горсовета исполкома заседане чIоагIдир дешархошка салаIийтара де дезараш.

ДIадахача шерашка а санна, мехкдаьттахой дуккагIа долча бераша шоза даха салоIаргда город Орджоникидзена гаьна йоаццаш, хозача моттиге уллача «Мехкдаьттахо» яхача пионерски лагере.

КхоалагIа четверть чакхйоалаш къоастабир бераша болх бе дика ховргдола хьехархой— воспитателаши физрукаши.

Укх шера дуккагIа хургья бераша дийнахьа шозза хIама дуаргдола школера майдаш. Уж хургья городерча хIара школе хIаца яц аьнна а цхьайолча юрташкарча школашка а. ХIаьта цига салоIа бераш соахкарчул шозза дуккагIа хургда. Иштта салоIача бераштa дуа хIама лоаттадара доккха дакъа лоацаргда района совхозаша. Царел совгIа, района ерригача юкъерчеи бархI шерарчеи школашка хургья 4—6 классашкарча бераштa йола пионерски лагераш. Цига дешархоша тайп-тайпара спортивни ловзараш дергда, дIаегIача гаьнаштеи зизаштеи гIулакх дергда. Бакъда иштта салоIача бераштa даа хIама лоаттадергдац.

Бераш шоаш даххача моттигашка вIашагIйохкаргья футболеи, волейболеи, баскетболеи командаш. Цу гIулакха тхона новкъостал дергда горспортсоветеи ВЛКСМ горкомеи болхлоша.

Ахканарча каникулашка болаш 5, 7, 9 классашкара дешархой кхашка болх беш практике хургба.

ХьалхагIа дийцачох кхоачам баь ца Iеш, бераштa ахканарча хана кхетам балара, цар общественна пайдане гIулакхаш дара, царга шоай унахцIено тоаеш салаIийтара дош дийцар укх деношка КПСС горкомеи горисполкомеи цхьана яьча совещане, школайн совхозийн берригта директораш тIа а болаш. Царех хIаранега хаьдда дIахайтар цу хьакъехьа де дезар.

1 июне денз пхелагIча июне кхаччалца йолча хана хьуна йисте, хозача моттиге топаш кхувса Iомалуш хилар 9 классера бераш. Цига царца бар тренераш, физрукаш, цу гIулакха бола кхыболя специалисташ, спортивни школа болхлой. Сакъердаме а хоза а дIайихьар из ха бераша.

Из тайпа яхьаш вIаштIехьъяха лерх Моздокеи Тийркеи оагIорахьа а.

Кхаь дийнахьара слет хургья Долакоана юхерча хьунагIа. Цига шоаш бахача моттигера Iалам довзаргда бераштa. Цига хургба дуккха 6—9 классашкара дешархой.

Хьалха дIадахача шерашка а санна, района спортивни школера 75 саг Iармхи тIарча спортивни лагере гIоргва. Цар лоамашка походаш, города Орджоникидзе дешархошца спортивни яхьаш ергья.

г. МагIалбика пионерий ЦIагIарен къонача техникий станцерен кагирхой Каспийски форда йистерча Крайновке салоIаш хургба.

Биологе хьехархоша кулгал а деш, юнаташа кхаь бетта болх бергба дешара-опытний участкашка. Цар гIулакх дергда школашка а города улицашка а егIача гаьнашта, кхедергда баьцадаараш, комараш, сом, опыташ ергья.

Бераша салаIара дика хургда уж къахьега Iомабалар а. ВЛКСМ XVII съезде ше къамаьл деш КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Л. И. Брежнева аьлар: «Кагийча нахан мехкараштеи къахьегам безаргболаш кхетам балар Коммунистически парте еш йола боккхача лоархIаме йоакхо а Ленински комсомола керттерчарех цхьа декхар а да». Цудухьа оаха къаьстта теркам тIабохийт хьалкхувш йолча тIехьенна къахьегам дукха безаргболаш кхетам балара.

Района юрта боахаме комсаш хьалкхеергйолаш специализаци ярца дувзаденна дешархой производственни бригадий профессиональни ориентаце болх эргабаькххаб оаха.

Комсий бешамашка болх беш хургья 300 совгIа дешархо юкъе вола 7 бригада. ХIаьта комсаш дIайогIанза долча кхашка цар кхеергья хьажкIаш. Духхьала цхьа болх а беш дIахьоргьяц цар шоай ха. Спортивни кхыдолеи ловзараш а дергда.

Къаьстта теркам тIабохийт оаха аьрдагIча бераштa. ХIара школе ва цу тайпарча бераштa кхетам балара, уж харцахьа ца лелийтара къоаставаь инспектор. Царна кхетам балара юкъеоз района юристаш, милице берий цIеной болхлой, опорни пункта членаш, кхыбола нах.

Горисполкоме дийца а дийца, «Луч» яхача комсий совхозе спортивно - къахьегама лагерь йилла лаьрхIад. Цун материальни база вIаштIехьйоаккхилга промышленни предприятешеи совхозацеи тIадиллад.

Цу тайппара, бераша ахканарча каникулашка йоаккха ха царна кхетам балара, къахьегам безабалийтара, спортивни яхьашка цар унахцIено чIоагIъяра, художественни самодеятельносте гIолла царга сакъердийтара теркам тIабохийташ, иох боккхача бехктоккхаме гIулакх лерхIаш чакхъяккха лерхI района просвещене болхлоша.

М. ВЕДЗИЖЕВ, МагIалбика гороно заведующи.

Тха интервью

ТУРИСТИЙ НАЬКЪАШ

Укх деношка тха корреспондент хилар Нохч - ГIалгIай АССР туризман экскурсейн областной Совета председатель Сергеев Юрий Дмитриевич волча, вай республике къахьегамхой туризм дегIаахара хьакъехьа массехк хаттар а дир цунга.

Юрий Дмитриевич, вай Нохч - ГIалгIайчене гIолла чакхйоалача Ерригсоюзнии моттигерчен къахьегамхой туристически маршрутех дувцадалара Iа.

— Туризм вай республике дегIаaха йолаенна, кхыча, лоалахарча республикашка диллача, башха дукха ха яц, вешта аьлча деррига а итт шу мара. Бакъда цу лоацача хана чIоаггIа дегIаенай туризм вайцига. ХIанз вай республике гIолла чакхйоал Ерригсоюзни туристически пхиъ маршрут. Уж я №№ 47, 269, 359, 386, 389 йола маршруташ. ХIаьта царел совгIа, вай воай а я республикански ши маршрут.

Иштта эзараш болча къахьегамхоша шера туристически походаши экскурсеши ю вай республика туризман экскурсейн Советага гIолла. Масала, 269-ча маршрутагIа вай республике гIолла дIадахача шера 5 эзар турист чакхваьлар. ХIаьта 269-чеи 386-чеи маршрутегIа вай лоамашка гIолла чакхваьнна 5 эзар турист Грузе вахар. Iармхи тIа кхаччалца вай накъабоах, уж дIабуг Казбегеи Пасанауреи кхаччалца цигарча туризма болхлоша.

Цу тайпара, 1975 шера ерригача пхе Еррнгсоюзни маршрутегIа 18 эзар саг хиннав 5 дийнахьареи 8 дийнахьареи походаш еш.

ДIадахача шера вай республике а цул арахьа а ваха туристически никъ беши экскурсешкеи вайцигара 400 эзар совгIа саг хилар. ХIаьта укх шера дикка дуккагIа хургба уж. Назране, МагIалбике, Сунженски районе гражданскии Сийлахь - боккхача Дай - мехкеи тIемаш хиннача моттигашка, Мужечерча Серго Орджоникидзе музее, кхычахьа хилар туристаш. ХIаьта республикера арабаьле дукххача моттигашка а хул уж. Масала, Волгограде, Москве, Ленинграде, Украина, Юкъерча Азе городашка, кхычахьа.

Республике туризм мишта сиха дегIайоагIа гойташ кхы цхьаькха хIама а да. Ши шу хьалха республикера доазол арахьа туристически наькъагIа ухаш 14 маршрут мара яцар, хIаьта хIанз 39 я уж.

ЧIоаггIа дегIадоагIа салоIача шин дийнахьа туристически никъ белга а. ДIадахача шера иштта туристически походашка хилар 30 эзар саг. ХIаьта укх шера 50 эзар саг хургва.

Республике болх беш я 21 эзар саг юкъе вола туристически секце 200 физически коллектив.

Вайцига болх беш я Ведана районерча Беное йола туристически база. Цига цкъара тIаэца йиш я 480 саг. ХIаьта царна цига йоаккхача хана дика хьалаш а да: шера экран йола кинотеатр, тайп - тайпара спортивни ловзараш, кхыдараш. Цига хьаеллаш я йоккхагIча классашкарча 900 дешархочоа йола берий туристически база. Цига бераш Iомадергда туристаш хила: шоаш даа хIама кийчде, палаткаш тоха, лоамашка никъ бе, тайп-тайпара спортивни ловзараш де, новкъа тувлавелча фу де деза хъ, кхыдараш де. Цул совгIа цу базе салаIа йиш хургья бIаргчача дезалий а, 11 — 12 шу даьнна бераш шоашца а долаш. Цига цар 2-и, 10-и, 20-и ди даккха йиш хургья.

Бакъда, цу гIулакха бераш Iомаде инспектораш тоъац тхона. Нохч - ГIалгIай паччахьалкхен университета физически кхетам луча кафедрера 15 инспектор вайтаргва, аьнад тхона.

Шаьла районера «Дружба» яхача пионерски лагере хьаслларгья шин бетта болх беш хургйола туристически база.

Гудермеса районе Iаьржахий яхача моттиге, Советски районе хьалъергья туристически базаш. Цу гIулакха хьахийцад 716 эзар сом. Цу районе хьалъергья лыжаш хехка база а.

Лоамашка лела туристаши кхерамерча лакхача лоамашта тIабувла альпинисташи Iомабара йола туризма клуб я Грозне болх беш. Из я методически центр а. ДIадахача шера цо йир цу хьакъехьара 10 гаргга туристически яхь.

Бакъда укхаза белгалдаккха деза вайцига альпинизм ледара дегIайоагIаш хилар. Цун керттера бахьан да цу хьакъехьара мастераш ца тоъаш хилар. ХIанз верригa кхо мастер мара вац вай. Альпинизм дегIайоалаяра теркам тIабохийташ да тхо.

Юрий Дмитриевич, вай Даьхе, цун Iалам, исторически а кхыйола еза а моттигаш йовзарал совгIа, наьха унахцIено тоаяра хьакъехьа фу пайда боал туризмах?

— Боккха пайда боал. Туристаша шоаш походашка болча хана дIалу ГТО значока нормаш, цул совгIа цIагIа воацаш арахьа висача, маькара хила, денал, хьинар долаш хила Iомалу, туристически значока нормаш дIалу.

Цу дерригне а сага дегIа унахцIено чIоагIъю. Иштта дIадахача шера 7,5 эзар саго туристически значок яьккхар.

Кхы цхьаькха а да хаттар. Самодеятельни туризмах, юртарча туристех дувцадалара Iа.

—ХIара йоккхача предприяте, организаце, дешара заведене профкоме хIана яц аьнна я шоай туристий группаш. Бакъда царцара бувзам хила магоаггIара дика бац тха. Из тха бехкагIа а дац. Оаха деча гIулакхах мах ца балар духьа цхьабараша тхоца дага а ца боалаш, бувзам а боацаш, шоаш туристически походаш ю. СССР-е чIоагIъяь йола туристически никъ бара бокъонаш телха а еш. Цар шоаш наькъа болхаш сайцача моттигашка цувхаш йоаржаю, цIи юваза, хьу тед, кхыдола де ца доагIараш ду. Цул совгIа кхы вогIдар а нийслу — нах наькъах тувлалуш. Масала, Грознерча электромеханически завода, Нохч - ГIалгIай паччахьалкхен университета туристий группа шоашцара наькъах тувлабенна нах хьа па корабоагIаш хьийзар. Цига тха оарцагIдала дийзар. Иштта моттиг эттача, наькъах тувлавеннача сага зулам дала тарлу.

Назрановски совхоз-техникуме, Урус-Мартана районе дика дегIайоагIа туризм. Кхычахьа ледара латт из гIулакх. Бакъда, «Урожай» яхача спортивни обществе болх беш 120 туристически коллектив-м я.

Къахьегамхоша шоай мукъа ха безаме, дегIа унахцIено чIоагъеш, вай Даьхен моттигаш, цун истори довзаш дIанхьарал совгIа пайда а боал туризмах.

ДIаяхача нийслагIча пятилетке 9 миллион сом доход хилар тха, планагIа лаьрхIар 8 миллион мара ца хиннача, хIаьта укх пятилеткагIа планагIа 14 миллион сом доходи 1,5 миллион сом пайден бе лерхI. Тха торонашка хьежача уж цифраш дикка тIехъяргья. Цу тайпара,туризми экскурсеши халкъа боахама цхьа дакъа а хинна дIаэттад. Парте XXV-ча съезде белгалдаьккхад дIахо а туризм дегIайоалаелга. Из декхар кхоачашдара низ дIакхоачар дергда республика туризман экскурсейн Совето.

ЛоархIаме декхараш

Шу массаза доал лакхлуш латт советски наха духовнии культурнии дIадехараш. Из иштта хиланза даргдоацаш а да. Советски наьха хьал - торо лакхлуш а духовно воккхийвеш дола кердадараш довза уж гIерташ хиларца а дувзаденна да из.

Массайолча къахьегача коллективашка кIоаргта КПСС XXV-ча съезда материалаш Iомаеш хиларца уж лоархIаме партийни документаш шерра наха дIадовзийтача хьинаре дакъа лоац культура болхлоша. Совхоза фермашка, механически мастерскешка, кхай тIарча бригадашкеи отделенешкеи — массанахьа а беза хьаьший ба культура болхлой. Цига кхухь цар хьамсара парте иттлагIча пятилетке советски халкъа хьалашка оттаяьча планий уйлаши лерхIараши. Къаьстта съезда материалаш дIайовзийтара болх дика бу Лакха - Новрерча библиотекера комсомолкаша Джанхотова Залпаси, Турлуева Аняси, Кузьменко Майя заведующи йолча Горагорски поселкови библиотека коллективо а. Цар балхий опыт шерра дIа-хьа йоаржае йоагIаш я. Лекцешца, беседашца, докладашца, книжкай передвижкашца каст-каста хул уж района къахьегама коллективашка.

Района ерригача библиотекашка кийчъяьй «КПСС XXV-ча съезда решенеш — вахаре» яха стендаш, книжкай выставкаш, уголокаш. Гойтара агитаце керттера чулоацам — района боахам дегIаахара перспективни планаш, социалистически декхараш, нийслагIча пятилетке хьалхалаьттарий балха опыт дIайовзийтар, царех йола газеташ тIареи журналаш тIареи статьяш ешар.

Культура болхлоша боккха теркам тIаухийт бахача наха атеистически интернациональнии кхетам балара дешашта. Лекцеш, беседаш, дагахьара журналаш, тематически сайренаш, — иштта кхыдараш ду.

Бакъда, болх массанахьа цхьатарра дика лелац. Эсала лелабу Маковкини Копеви цIи йолча отарашка, «Новогорский» комсий совхозе съезда материалаш дIайовзийтара болх. КIезига ю дешара конференцаш, тематически сайренаш, дагахьара журналаш, иштта кхыйола мероприятеш.

КПСС XXV-ча съезда решенеш тIа яздаьд культурно - просветительни учрежденей балха боарам лакхбе аьнна. Уж дешаш тхоай балха тIа ларде а лаьца, юрта къахьегамхой духовнии культурнии дIадехараш ма-могга дикагIа кхоачашдара деррига хьинар тIадохийт оаха.

М. ТАРАМОВА, Надтеречни района культура отдела инспектор.

СПЕКТАКЛА ПРЕМЬЕРА

«Красный молот» завода культура ЦIагIа А. Н. Островске «Таланташи уж езараши» яхача спектакла премьера хилар. Спектакла режиссер-постановщик я Минске театрально - художественни институт чакхъяьккха Н. В. Милешко. Из спектакль цун дипломни болх ба.

Спектакле керттера роль ловзаю завода инженера Патарай Лилияс, иштта цига дакъа лоацаш ба Нохч-ГIалгIайчен паччахьалкхен университета, культпросветучилища студенташ, «Красный молот» завода болхлой.

Самодеятельни артисташта зрителаша тийннача зизаша, чIоагIа дийттача тIоараша хьагойтар премьера толаме чакхъяьнна хилар. Завода культура ЦIен халкъа драматически театра коллектива зрителашца керда вIашагIкхетараш, спектаклаш хургья.

В. ВОРОШЕВ, «Красный молот» завода слесарь.

Редактора заместитель М. М. ХАМХОЕВ.

Доазол дехьара

Доазол дехьара калейдоскоп

КХЫБАРАШ IОМАБЕ IОМАЛУ ФЕЛЬДФЕБЕЛЬ

«Бундесвера бIун юкъара педагогически курсаш»... Саг тувлавергволаш я цIи. Цхьабакъда деш дола къамаьл тIема кердача профессе хьакъехьа вIаллa а дац. Цунца дувзаденна кепатеха арадаькккхача ФРГ оборона министерства приказа тIа йоахар. «сиххача порядкагIа педагогически Iилмай курсаш чакхъяха опытни унтер - эпсараштa» торо яла лаьрхIад бундесвера командоване. Уж йистеяхарашта бокъонашка диллача юкъерча школай - интернатийн цхьайолча кхыча дешара заведенейн преподавателаштеи воспитателаштеи нийсса уж лоархIаргболаш диплом лу.

Моттигерча газеташа Iоттар ец йоашх оборона министерства инициатива. ФРГ образоване дIадохийтар кIезигдарцеи тIема гIулакхашка зIаухийтар хаддаза лакхлуш хиларцеи дувзаденна хьабе болх боаца хьехархой тIа-тIа дуккагIа хулаш хилар дага а дохийташ. Цудухьа педагогашта-фельдфебелашта, гучох, къаьстта льготаш тергья балха бохийтача хана.

Н. ПОРТУГАЛОВ, АПН соб. корр.

Бонн.

БАЙДДА ЛЕЛА ИСТИЙ

«Со дIайода. Со ма лехалахь». Цу тайпара йоазош тIадола каьхаташ моарошачул дуккагIа исташа язду ВIашагIкхийттача Штаташка. Хьалха кхыча тайпара дар яз Масала, 1960 шера мича вахав ца ховш дIавахача кхо бIаь мара едда дIаяха цхьа сесаг кхоачар. ХIаьта хIанзара пропорци — цхьаннена шиъ кхоачаш я истий «тIех» а болаш.

Уж лоархIамаш даьл битача моарошa даьча заказагIа частни наькъаца цар истий лохаш йолча «Трейс компани оф Америка» яхача фирмо.

МалагIаш ба удараш? Юккъера лаьрхIа сурт гойт «Трейс компане» президента Эл Гольдфабера: шоай йоакхо шоашка юларгйолаш бераш онладаьнна 35 шу дола кхалсаг. Пайдана воацача ваьннача марагара уд, белгалдоаккх Гольдфабера, моллагIа кхывар волча а ца удаш.

ХIана уд? Керттера бахьан, цу Гольдфабера хетачох, — адамий йола бокъонаш шоай а йолга дIахайтар духьа. Массазара сурт да: мар карьера якхха гIерташ лел, бераш хьалкхийнад — цудухьа гIулакх дош доацача доал.

Эггара чIоагIагIа гIорьяьнна моттиг — Анджелика Алисто, Сан-Франциско мэра сесаг, ялх бера нана едда дIаяхар. Ираеча вахарахи сий долча цIерахи къаьстай из дезало теха гIабаш тIера кховсар духьа... 16-ча дийнахьа ше юхаенай.

Г. ГЕРАСИМОВ, АПН соб. корр.

Нью-Йорк.

ЛАЬТТАНА КIАЛХАРА ЗООПАРК

Бронора гаьна йоацпаш хьахар чу лаьттана кIалха зоопарк юллилга могаддаьд чехословацки спелеологаша. НийсагIа эьлча, специализированни зоопарк: укхаза Iалама ший моттиг йолчча гойтаргья массаза а хьахар чу яхаш хула хIамаш. Масала, цига хьалъелерхI къаьстта бурдолгашта лаьрхIа зольер. Экзотически фауна IотIакхетаргья ширача замалахьа саг ваьхача тайп-тайпарча хьахарашкара кораьча археологически хIамай экспозици. Проекто теркам тIаэзар шоашкара эша новкъостал де кийча хилар хьакхайкадаьча югославски французски спелеологий.

(Прагопресс — АПН).

4 500 ШУ ХЬАЛХАГIА ЯЗДАЬД

Топпара табличкаш тIа загалца малагIча меттала даьд ца ховш дола пхийтта эзар йоазув корадаьд итальянски археологашта Дуккха шераш да Сире территоре тIа а Алеппо яхача города къулбехьа а моттигаш цар оахка, Элба яхача ширача городах паччахьалкхенах юхейнса хIамаш лехай. Кир-наькъаш вIашагIкхетача илла из тоаенна хиннай вай зама хьайолаялале кхо эзар гаргга шу хьалхагIа. Ховш да вай зама йолаялале хьалхагIа, 2500 шера аккадски паччахьа Нарашсина город йохаьлга, яйхалга, йоагаяьлга. Тамаш йолаш бIарча дисад центральни дворецa доккха доаца ши цIа. Чухьарцача зданена кIал даха хинна уж шоаш ма-дарра долаш вай деношка хьакхьчад. Цу чу хиннай археологаша замах юхейнса хIама аьнна цIи тилла Элба городской архив— дIа-юха кхахьийта дипломатически каьхаташ, административни документаш, дохкарэцар дара барт беш даь йоазош, кхыметтел словараш а, энциклопедеш а, учебникаш а.

Дуккхача шерашка Iалaьмате чIоагIа къахьега дезаргда кораьдаь йоазош бокъонца дашхара. ХIанз укх сахьата историкашта гучадаьннар городе а цунна гонахьа а баьха нах 262 эзар саг хинна хилар да. Паччахьалкхенна керте лаьттав паччахьа, хIаьта «ШоллагIа доалахо» цун сесаг хиннай. Цу хIамо къаьстта чIоагIа тIаэзаб Iилмахой теркам: цунна ловллахарча Месопотаме, масала, обществе цхьаккха тайпа бокъо йоацаш ма - хиннайй кхалсаг. Элбана доал дераша яьча решенешта тIахьожам лоаттабаьб старейшиний совето — сената хьисаперча кхетаено.

(АПН).

ЖIАРГАЦЕИ ЧХЬОНКАРГАЦЕЙ ДИКАГIЙОЛЧА ОБЩЕСТВАНА ТIЕХЬА...

Норвежски городе Бергене суде барий гIанда тIа вагIа къоал дарах, харц документаш дарах, бокъо йоацаш герзи контрабандеи лелаярах бехке веш вола 44 шу даьнна мозгIар. Из ва тIом чакхбаьнначул тIехьагIарча хана норвежски судопроизводства практике эггара хьалха суде ваха мозгIар. Ша шу хчннад даьла дош кхайкадер порядкага хьожараша къайлагIа зувш вола. МозгIар» цхьан автомобила чу «дIачухьежача» полицена бIаргаяйнай эскархоша лелаю топ, 20 патрон чуйоалла сэх, юхье Iоэкха ядаш велосипеда зIанараш а йолаш йола йиъ чхьонкарг. МозгIаро массаза а абана кIал лелаяьй газови пистолети бIаргех хий ухийта газ чуйоалле топилги.

Далла гIулакх деш волчунга жIарга меттел топ бе сено йоллийтай ха гIерт суд. Ше лоткъам беш, хоам баьб «Бергенс тиденде», суде волчо хьакхайкадаьд: «Бакъахьара гIулакх де дагадохарах норвежски законаш толха ца дича ваьннавац со. ТIа-тIа дуккагIа хулаш долча зуламашта духьаля чIоагIагIа дола гIулакхаш чакхдаха деза ха хьакхаьчай».

В. ВАРЕНОВ, АПН соб. корр.

Осло.

ТЕЛЕВИДЕНИ

10 июнь
I ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — Бт. Iуйрийнара гимнастика. 9.30 — Бт. «Дошо антилопа» яха мультфильм. 10.00 — Бт. «Орленок» яхача телестуде концертни зал. 11.45 — Бт. «Массаза йола оаз» яха телевизионни дуккха серийни художественни фильм, «Кхерая гале чу» яха 5-гIа сери. 14.00 — Бт. Инде документальни фильмай программа. 14.45 — Бт. Бераштa дола фильм. «Манана» яха художественни фильм. 15.55 — Бт. Инде Республика Премьер - Министра Индира Ганди Iилмахошцеи Москва общественноста вакалашцеи вIашагIкхетар. Союзий ЦIен Колонни залера трансляци. 18.30—Миллионий ленински университет. КПСС 25-ча съезда социамаш—марксизм-ленинизм творчески дегIайоалаяра образец я. Передачина юкъе дакъа доацаш ва «Политически самообразоване» яхача журнала керттера редактор, философски Iилмай доктор Вишняков. 19.00 — Бт. Музыкальни абонемент. 19.40 — Бт. «Массаза йола оаз» яхача телевизионни дуккха серийни художественни фильма премьера. «Юхавар» яха 6-гIа сери. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Бт. Поэзия. Роберт Рождественский. Останкино концертни студера сайре. Пистеньча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

18.00 — «Нефтехимзапчасть» яхача завода слесарь Ахмадов (нохчий меттала). 18.10 — «ХIара балха лепиа — дикала Знак». Кастта ялат чуэца доладургда (гIалгIай меттала). 18.20 — Фильм. 18.30 — Нохч - ГIалгIайчу гIолла. Информационни программа (эрсийн гIалгIайн меттала). 18.50 — Музыкальни заставка. 18.55 — Сатирически объектив. 19.05 — «ГIургIажий илли» яха документальни фильм. 19.30 — Мультфильм. 19.40— «Вайнах» яхача Нохч - ГIалгIай паччахьалкхен ансамбла концерт (нохчий меттала).

11 июнь.
I ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — Бт. Iуйрийнара гимнастика. 9.30 — Бт. Бераштa бола фаьлг. 10.00 — Бт. Музыкальни абонемент. 10.40 — Бт. «Массаза йола оаз» яха телевизионни дуккха серийни художественни фильм. «Юхавар» яха 6-гIа сери. 14.30 — Хьа къахьегам хьа сийле я. Документальни фильмай программа. 15.20 — «Эрсий мотт». 16.05 — Бераштa дола фильм. «Тхона шо деза» яха художественни фильм. 17.30—Бт. Москва а москвичаш а. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — Бт. Мультфильм. 18.30 — Бт. «Сати закони». 19.00 — КIиран панорама. 19.30 — Бт. Михайловскера поэзе Еррнгсоюзни иттлагIа дола Пушкински деза ди. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Московски предприятей хьалхалаттарашца СССР-а Паччахьалкхен академически Доккхача театра коллектив вIашагIкхетар. Пистеньча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

18.00 — Документальни фильм. 18.15 — Нохч - ГIалгIайчу гIолла. Информационни программа (эрсийн нохчийн меттала). 18.30 — Хоамаш, реклама. 18.40 — Идеологически балха практикацара. Керттера дар керда саг кхетамца кхевар да. КПСС-а Советски райкома хьалхарча секретара Исаева выступлени (нохчий меттала). 18.55 — Киножурнал. 19.05 — Телезу (нохчий меттала). 19.25 — «Наладчик» яха документальни фильм. 19.40 — Телехьажархой письмоех де деза гIулакхаш кхоачашдаьд. 19.55 — Мультфильм. 20.05 — Кагирхошта йола программа (нохчий меттала). 20.35 — Киножурнал. 20.45 — Бахархошта дуккагIа баьцадаараш а сомаш а хилийта.

РАДИО

10 июнь

6.30 — Юртара Iуйре. Ялат чуэца кийчо яра хьакъехьа йола радиорейд. Шалински районера передача (гIалгIай меттала). 6.45 — Хоамаш. 6.55 — Ашараш. 7.20 — «Грозненский рабочий». «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.35 — Ашараш. 8.15 — Передачай программа. 8.25 — Моттигерча авторий произведенеш (гIалгIай меттала). 9.15 — Интернациональни доттагIлеи радиоклуб (нохчий меттала). 9.45 — КПСС-а 25-ча съезда социамаш кхоачашде. Лакхара дикал йолаш продукци арахепара ба тха тIахьехам. Ингушски фабрика хьалхалаттарех йола передача (гIалгIай меттала). 16.00 — Чайковске ашараш. 16.15 — Сакхаташ вIашн къайлакхахьари цох доала зулами. Галаева беседа (гIалгIай меттала). 16.30—«Болхлой вахар» яха радиожурнал (гIалгIай меттала). 16.50 — Ялат чуэцача коммунисташ хьалхалатт. 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).

11 июнь.

6.30—«Майски» яхача коа тIара оалхазараш лелаеча фабрикера передача. 6.45 — Хоамаш. 6.55 — Ашараш. 7.20 — «Грозненский рабочий» газета обзор. 7.28 — «Ленинан некъ» газета обзор. 7.35 — Ашараш. 8.15 — Передачай программа. 8.25 «Советаш а вахар а» яха радиожурнал. 8.45 — Художественни самодеятельноста доакъашхой концерт. (нохчий меттала). 9.15 — КПСС 25-ча съезда социамаш кхоачашде. Декхараш тIаийцад, уж мишта кхоачашду? «Грознефтегаз» управленера передача (нохчий меттала). 9.30—Ялат чуэца кийча да. Гудермески районера передача (нохчий меттала). 16.00 — Юртарча депутатий хьакъехьа дола дувцараш. Ачхой - Мартанера передача (нохчий меттала). 16.15 — Пляева дешайх дола иллеш (гIалгIай меттала). 16.35 — «Болхлой вахар» яха радиогазета. 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоллеи Грознеи хувцалуш морхаш а йолаш, догIа а делхаш, малхбузехьара секунде 3—7 метр сиха мух а хьекхаш хилеи, фегара температура республике— 17—22 градуси Грозне — 19—21 градуси йIовхал йолаш хилеи тарлу.

Кхоана юкъ-юкъе морхаш а йолаш цхьайолча моттигашка догIа а делхаш къилбаседамалхбузехьара секунде 7—12 метр сиха мух а хьекхаш хилеи фегара температура бийсана— 8—13 градуси дийнахьа — 20—25 градуси йIовхал йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364051. г. Грозный, Ленина, 9 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктоккхама секретара — 3-34-38; партийни вахареи культураи отделий — 3-61-46; промышленноста отдела —3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отдела — 3-74-68; бухгалтере— 2-54-30; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364051. г. Грозный, ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем — 3-74-68; бухгалтерии— 2-54-30; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске 92. Типография изд-ва «Грозненский рабочий». Маяковского 92. Заказ № 4146.